

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “อินเทอร์เน็ต กับ การกำหนดวาระข่าวสาร: กรณีความสอดคล้องกันของวาระข่าวสารด้านการเมืองของภาคสื่อมวลชน, ภาครัฐหรือผู้กำหนดนโยบาย และภาคประชาชน” ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี ที่เป็นแนวทางหลักในการศึกษา ดังนี้

1. ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด (Communication Technology Determinism)
2. ทฤษฎีนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper Theory)
3. ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda - Setting Theory)

โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎี และงานวิจัยที่นำมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด

(Communication Technology Determinism)

ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนดนี้ จัดได้ว่าเป็นปีกหนึ่งของกลุ่มทฤษฎีเศรษฐกิจการเมือง (Political Economy) ที่สนใจวิเคราะห์เรื่องของพลังการผลิต (Productive Force) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในแวดวงสื่อสารมวลชน ก็จะหมายความว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทั้งหลาย (Communication Technology)¹

โรเจอร์ส (Everette M. Rogers) กล่าวว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสารบวกผสมกับปัจจัยอื่นๆ จะรวมกันเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคม โรเจอร์ส (Rogers) ให้ความเห็นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ปัจจัยนี้จำเป็นที่จะต้องทำงานควบคู่กันกับปัจจัยทางสังคมอื่นๆ เช่น ระดับการศึกษาและพื้นฐานความรู้

¹ โรเจอร์ส, 1986, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2545), น. 113.

โรเจอร์ส (Rogers) ได้ศึกษาคุณลักษณะของสื่อแบบใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และได้ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะสำคัญๆ ของสื่อแบบใหม่ที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ²

1. Interactivity

แต่เดิมการมีปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นก็เฉพาะในกรณีของการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้า แต่เมื่อสื่อดั้งเดิมเข้ามามีบทบาทในสังคมทำให้การโต้ตอบอย่างฉับพลันลดน้อยลงไป ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท เช่น E-mail และ Computer Conferencing ที่จะสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ได้ในทันที

2. Individualization / Demassified

รูปแบบการสื่อสารมวลชนดั้งเดิมนั้นมีแต่จะสร้างให้เกิดการกระจายในวงกว้าง หรือที่เรียกว่า “มวลชน” (Massified) ทุกคนจะรับรายการเหมือนกันในเวลาเดียวกัน แต่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้ผู้รับสามารถมีทางเลือกมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เครื่องเล่นวีดีโอ ซึ่งสามารถตั้งเวลาอัดรายการที่พลาดชม หรือ Pay per view ทาง Cable network แบบเสียเงินดูรายการได้เอง เป็นต้น

3. Asynchronous nature of new communication

คุณลักษณะอีกประการหนึ่งของสื่อแบบใหม่ คือ ความสามารถในการแบ่งส่วนได้ (Asynchronize) โดยไม่มาเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ข่าวสั้นทุกต้นชั่วโมง หรือในแง่ของ Hardware ของเครื่องคอมพิวเตอร์ก็เช่นเดียวกันสามารถจะแยกซื้อเป็นส่วนๆ และสามารถเพิ่มเติมได้ตามที่ต้องการโดยสามารถเพิ่มศักยภาพของเครื่องได้ตามความต้องการ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงศักยภาพที่สื่อมวลชนสามารถที่จะเก็บรักษาข่าวสารและข้อมูลไว้เผยแพร่ในรูปแบบอื่นๆ ที่ต่างกัน อย่างเช่น การเผยแพร่สารสนเทศผ่านโฮมเพจก็เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด

โรเจอร์ส (Rogers) ยังได้ค้นคว้าคุณลักษณะสำคัญของสื่อแบบใหม่ๆ (New media) เช่น คอมพิวเตอร์ โดยเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของรูปแบบการสื่อสารอย่างเดิมๆ ที่มีอยู่ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน

² เรื่องเดียวกัน, น. 122.

ตารางที่ 2.1
ตารางเปรียบเทียบสื่อประเภทต่างๆ ของ E. Rogers

ลักษณะช่องทาง ของสื่อ	การสื่อสารแบบ ระหว่างบุคคล	การสื่อสาร แบบใหม่ (สื่อระหว่างบุคคลมี เครื่องมือช่วย)	สื่อสารมวลชน
1. การไหลของ ข่าวสาร	จากผู้ส่งคนเดียว สู่ผู้รับ 2-3 คน	จากผู้ส่งหลายคน สู่ผู้รับหลายคน	จากผู้ส่งคนเดียว สู่ผู้รับจำนวนมหาศาล
2. ความรู้ที่แหล่งผู้ส่ง มีต่อผู้รับสาร	ผู้ส่งมีความรู้ต่อผู้รับ สารในฐานะปัจเจก คนหนึ่ง	ผู้ส่งสารมีความรู้อย่าง มากต่อผู้รับสาร เนื่องจากระบบ Interactive	ผู้ส่งสารที่ทำงานอยู่ใน องค์กรสื่อแทบจะไม่มี ความรู้เรื่องผู้รับสาร เลย
3. การแบ่งประเภท ผู้รับสาร	สูงมาก (เป็น รายบุคคล)	สูงมาก (เป็น รายบุคคล)	ต่ำ (เพราะข่าวสาร เดียวกันจะถูกถ่ายทอด ให้ทุกคน)
4. ระดับของการตอบ โต้ (interactive)	สูง	สูง	ต่ำ
5. ปฏิกริยาป้อนกลับ	มีมากและฉับพลัน	มีบ้างแต่ก็ยังมี ข้อจำกัดอาจจะ ฉับพลันหรือต้องรอ	มีข้อจำกัดมากและ ล่าช้ามาก
6. ศักยภาพที่จะเก็บ รักษาข่าวสาร	ต่ำ	ส่วนใหญ่จะสูงมาก	บางสื่ออาจจะต่ำ เช่น วิทยุ แต่บางสื่อก็สูง เช่น หนังสือ
7. ประเภทของ เนื้อหา	เน้นหนักไปทางเรื่อง สังคม - อารมณ์	ไม่ค่อยเน้นเรื่องสังคม - อารมณ์ แต่จะเน้น เรื่องการทำงาน	ไม่ค่อยเน้นเรื่องสังคม - อารมณ์

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

8. ลักษณะ อวัจนภาษา	มีการใช้อวัจนภาษา อย่างมาก	สื่อใหม่บางชนิดจะจัด ให้มีการใช้อวัจน ภาษาค่อนข้างมาก	สื่อมวลชนประเภทที่ มองเห็นภาพจะมีการ ใช้อวัจนภาษามากแต่ ถ้าเป็นสื่อเสียงอย่าง เดียวก็น่าจะไม่มี
9. การควบคุมการ ไหลของการ สื่อสาร	ผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่าย สามารถควบคุมการ สื่อสารได้อย่างเท่า เทียมกัน	ผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่าย สามารถควบคุมทิศ ทางการสื่อสารได้ อย่างเท่าเทียมกัน	ผู้รับสารไม่สามารถจะ ควบคุมการสื่อสารได้
10. ลักษณะความเป็น ส่วนตัว	ต่ำ	ตามปกติต่ำ	สูง

ที่มา: โรเจอร์ส, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา,
พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2545), น. 123.

โรเจอร์ส (Rogers) กล่าวเสริมว่า ลักษณะทั้ง 3 ประการนี้จะมีความหมายที่เปลี่ยนไป
ในสังคมที่เรียกว่าสังคมข่าวสาร (Information Society) ซึ่งมีคุณสมบัติที่เด่นๆอยู่ 2 ประการ คือ³

- 1. กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสินค้าประเภท “บริการ” จะมีความสำคัญมากกว่า
กิจกรรมการผลิต เพราะฉะนั้น ในการขายอุปกรณ์เครื่องมือการสื่อสารสมัยใหม่ เพียงการขายตัว
สินค้าที่เป็นอุปกรณ์ ยังไม่สำคัญเท่ากับบริการต่างๆที่จะให้หลังการขายแล้ว
- 2. ในสังคมเช่นนี้ ข่าวสารจะกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าแทนเงินทุนและเครื่องจักร
ดังเช่นสมัยก่อน เพราะฉะนั้นบุคลากรที่ทำงานกับข่าวสารหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับข่าวสารก็จะ
กลายเป็นส่วนเลี้ยวที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของสังคม

³ เรื่องเดียวกัน, น. 124.

โดยงานวิจัยนี้เห็นถึงรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปสืบเนื่องจากการเข้ามาของสื่อใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้บุคคลใดก็ได้ที่มีความสามารถในการเข้าถึงสื่อใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ตได้ ก็จะสามารถทำการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ เกิดเป็นชุมชนเสมือน หรือสังคมไซเบอร์ (Cyber Space) กลายเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารขนาดใหญ่ที่เข้าถึงง่ายที่สุดในปัจจุบัน

ทฤษฎีนายประตูข่าวสาร

(Gatekeeper)

ทฤษฎีนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) เป็นการอธิบายถึงกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เป็นผู้กรองข่าวสารจากพหุหลัข้อมูล โดยการคัดกรอง หรือการถอดความให้เหลือเพียงร้อยข้อความ เพื่อค้นหาข้อความเพื่อที่จะทำการเผยแพร่ไปยังสาธารณชนต่อไป⁴

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Shramm) กล่าวว่า นายประตูข่าวสารเป็นผู้มีสิทธิในการเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารที่จะส่งผ่านไปยังประชาชนเป็นเสมือนนายทวารของการรับข่าวของประชาชน⁵

ดังนั้นผู้กรองสารที่สำคัญที่สุด คือ สำนักข่าว และบรรณาธิการข่าว เพราะสำนักข่าวและบรรณาธิการข่าวจะทำการตัดสินใจว่า จะทำการถ่ายทอดข่าวใดออกไป หรือไม่ควรถ่ายทอดข่าวใดออกไป ในบรรดาข่าวจำนวนนับพันข่าว จะมีข่าวที่ลงตีพิมพ์ไปสู่ผู้อ่านด้วยจำนวนน้อยเท่าที่บรรณาธิการจะปล่อยให้ข่าวออกมาเท่านั้น⁶

⁴ Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 1.

⁵ วิลเบอร์ ชแรมม์, อ้างถึงใน พัทธี เสงี่ยมรักษา, เมตตา วิวัฒน์านุกูล และ ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข่าวฟ้า, 2538), น. 153.

⁶ มนทิณี ยงวิกุล, "กระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาข่าวธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของหนังสือพิมพ์รายวัน," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. 23.

ซึ่งเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) นักจิตวิทยาสังคมชาวเยอรมัน ผู้ริเริ่มใช้ศัพท์คำว่า "Gatekeeper" ได้อธิบายความหมายของ "นายประตูข่าวสาร" (Gatekeeper) ว่าหมายถึง บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่มีอำนาจในการตัดสินใจว่าข่าวหนึ่งๆควรถูกปล่อยผ่านไป หรือระงับไม่ให้ปล่อยผ่านไป⁷

นอกจากนี้ เลวิน (Lewin) ยังให้ข้อสังเกตว่า ข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่างๆอัน ประกอบไปด้วย บริเวณประตู ที่ซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารต่างๆตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือโดยการวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูเองว่าจะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปได้หรือไม่ ซึ่งแนวความคิดนี้ได้ถูก นำมาอธิบายลักษณะการไหลของข่าวสารในกระบวนการสื่อสารมวลชน⁸

แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ข่าวสารต่างๆมักไหลผ่านช่องทางซึ่งเปรียบเสมือนประตู ที่จะทำหน้าที่กัก หรือปล่อยให้ข่าวสารไหลผ่าน โดยมีการพิจารณา ตรวจสอบ ดีความ หรือเลือกสรรตาม กฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว จากบุคคลผู้ทำหน้าที่เฝ้าประตูข่าว⁹

ดังนั้น ในวงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ผู้ทำหน้าที่ปิดเปิดประตูข่าวสารเหล่านี้จึงได้แก่นักข่าว นักเขียนคอลัมน์ หรือบทความ ตลอดจนบรรณาธิการที่ทำหน้าที่รวบรวม คัดเลือก เรียบเรียง และตรวจสอบข่าวสาร เพื่อนำเสนอให้สาธารณชนทราบ บุคคลเหล่านี้นับว่าอยู่ในฐานะเป็น "นายประตูข่าวสาร" อย่างแท้จริง¹⁰

⁷ เคิร์ท เลวิน, อ้างถึงใน อีระ ธัญไพบุลย์, "การวิเคราะห์กระบวนการประตูข่าวสาร การดูงานการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น. 12.

⁸ เคิร์ท เลวิน, อ้างถึงใน พีระ จิรโสภณ, "หลักและทฤษฎีการสื่อสาร," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร, หน่วยที่ 9-15 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), น. 624.

⁹ สุกานดา วรพันธุ์พงศ์, "หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), น. 14.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 14.

โดยแนวคิดเรื่อง “นายประตูข่าวสาร” หรือ “ผู้กรองสาร” ของ เลวิน (Lewin) นี้ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White : 1950) เป็นผู้นำมาใช้เป็นคนแรก¹¹

ในการศึกษาเรื่อง The Gatekeeper A Case Study of News เป็นการศึกษาถึงกิจกรรมของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอเมริกันฉบับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมการตัดสินใจคัดเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มีส่วนคล้ายกับหน้าที่ของนายประตูข่าวสาร¹² จึงเรียกผู้ที่ทำหน้าที่กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารในกองบรรณาธิการว่า “มิสเตอร์เกต” (Mr. Gates)¹³

โดยที่ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White) ได้ให้ความหมายของนายประตูข่าวสารไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่กลั่นกรอง เลือกสรรข่าวสาร เพื่อเสนอต่อไปยังสาธารณชน นายประตูข่าวสารจึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุมข่าวสารต่างๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือก และเรียบเรียงข่าวสาร ตลอดจนกำหนดเวลาและจัดลำดับความสำคัญของข่าวสารนั้นๆ¹⁴

¹¹ ดี เอ็ม ไวท์, อ้างถึงใน มนทิณี ยงวิกุล, “กระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาข่าวธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของหนังสือพิมพ์รายวัน,” น. 21.

¹² ดี เอ็ม ไวท์, อ้างถึงใน ธิระ ธัญไพบุลย์, “การวิเคราะห์กระบวนการประตูข่าวสารการตัดสินใจเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย,” น. 13.

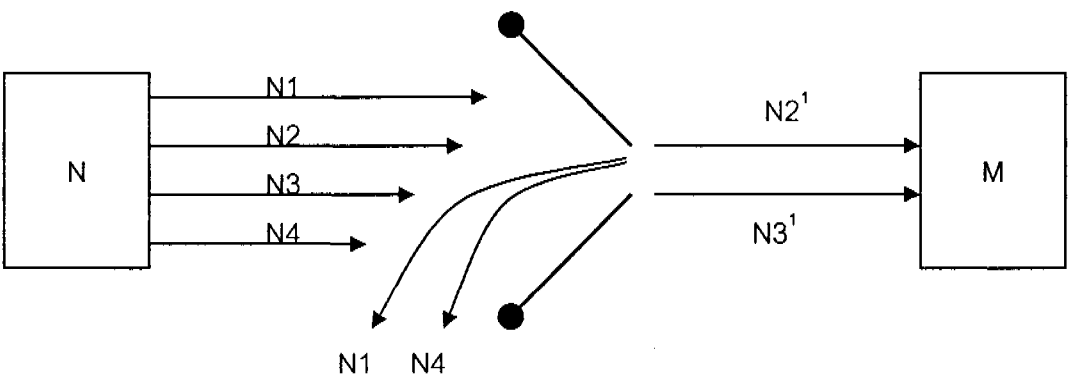
¹³ Pamela J. Shoemaker, op. cit., footnote 4, p. 10.

¹⁴ ดี เอ็ม ไวท์, อ้างถึงใน ธิระ ธัญไพบุลย์, “การวิเคราะห์กระบวนการประตูข่าวสารการตัดสินใจเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย,” น. 13.

ภาพที่ 2.1

แบบจำลองนายประตูข่าวสารของ ดี เอ็ม ไวท์

(D.M. White : David Manning White's version of gate - keeping.)

N	คือ	แหล่งที่มาของข่าวสารต่างๆ
N1,2,3,4	คือ	เรื่องราวต่างๆที่เป็นข่าว หรือข่าวแต่ละชิ้น
N1, N4	คือ	ข่าวที่ไม่ถูกเลือก
N2', N3'	คือ	ข่าวที่ถูกเลือก
M	คือ	ผู้รับข่าวสาร

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 10.

จากแบบจำลองของ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White) แสดงให้เห็นว่า แหล่งข่าวหรือแหล่งที่มาของข่าวจะมีข่าวสารมากมายหลายชิ้นมายังสำนักงานหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการข่าวซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คัดเลือกข่าว หรือเปรียบเสมือนนายประตูข่าวสาร จะเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้นเพื่อนำมาตีพิมพ์ให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อที่ หรือลักษณะของสื่อเพื่อส่งไปยังผู้อ่าน

แบบจำลองของ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White) อธิบายอย่างง่าย ๆ ถึงบทบาท “นายประตูข่าวสาร” ของสื่อมวลชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจจะมีขั้นตอนสลับซับซ้อนมากกว่านี้ เช่น ข่าวโทรทัศน์ที่ส่งมานั้น ก่อนที่จะส่งมาก็จะต้องมีการกลั่นกรองมาก่อนจากบรรณาธิการสำนักข่าวนั้นๆ หรือแม้แต่ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเองก็ทำหน้าที่ “นายประตูข่าวสาร” คือ เลือกที่จะทำรายงานข่าวไหน หรือไม่ทำข่าวไหนบ้างก็ได้ และเมื่อข่าวโทรทัศน์นั้นส่งมายังสำนักพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ นอกจากจะถูกคัดเลือกโดยบรรณาธิการข่าวต่างประเทศ

แล้วก็อาจจะถูกกลั่นกรองจากบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวในระดับสูงอีกที่ได้เช่นกัน นอกจากนั้น ข่าวที่ตีพิมพ์ หรือออกอากาศไปยังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้อ่าน ได้รับฟัง หรือได้รับชมแล้ว ก็อาจจะ ถ่ายทอด ไปยังบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว ญาติ เพื่อน ฯลฯ การถ่ายทอดโดยผู้เปิดรับสาร จากสื่อมวลชนนี้ก็จะเป็นไปในลักษณะ “นายประตู่ข่าวสาร” คือ เลือกจะถ่ายทอดเพียงบางส่วน หรือส่วนใดส่วนหนึ่งก็ย่อมได้อีกเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าข่าวสารจากสื่อมวลชนจะไหลผ่านนายประตู่ ข่าวสารต่างๆมากมายหลายชั้น¹⁵

กระบวนการในการตัดสินใจเลือกข่าวสารของนายประตู่ข่าวสารตามแนวคิดของ ไวท์ (White) นั้น มีจุดอ่อนที่เน้นความสำคัญเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ในการควบคุม (Control) ข่าวสารต่างๆ อย่างเด็ดขาด โดยมองข้ามปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับองค์กร ซึ่งสามารถเลือกสรร ตลอดจนกำหนดทิศทางการไหลของข่าวสารได้¹⁶ ซึ่งอาจเรียกได้ว่ามีความเป็นอัตวิสัยสูง¹⁷ (Highly Subjective) ในการ กลั่นกรองข่าวสารของนายประตู่ข่าวสาร (Mr. Gates) นั้นเอง

หลังจากที่แบบจำลองนายประตู่ข่าวสารของ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White) แพร่หลาย ออกไป ในปี ค.ศ.1957 บี.เฮช. เวสต์ลีย์ และเอ็ม.เอส. แม็คคลีน (B.H. Westly and M.S. Maclean) ก็ได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายแบบจำลองบทบาทของช่องทางการสื่อสาร (Channel) ในฐานะ นายประตู่ข่าวสาร ซึ่งแบบจำลองนี้ครอบคลุมการสื่อสารในลักษณะต่างๆทั้งในระดับระหว่างบุคคล และระดับการสื่อสารมวลชน เรียกว่า “แบบจำลองความคิดรวบยอดเพื่อการวิจัยการสื่อสาร”¹⁸ หรือ “ABX co-orientation model”¹⁹

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 14.

¹⁶ ดี เอ็ม ไวท์, อ้างถึงใน สุกานดา วรพันธุ์พงศ์, “หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอ เนื้อหาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533,” น. 14.

¹⁷ Pamela J. Shoemaker, op. cit., footnote 4, p. 10.

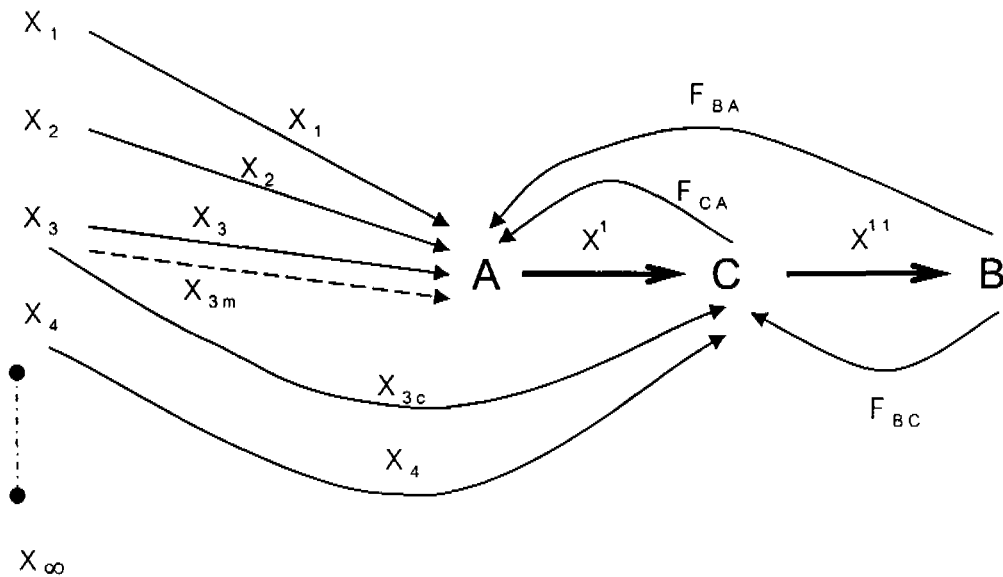
¹⁸ บี.เฮช. เวสต์ลีย์ และเอ็ม.เอส. แม็คคลีน, อ้างถึงใน ธิระ ัญญไพฑูริย์, “การวิเคราะห์ กระบวนการประตู่ข่าวสารการตัดสินใจทางการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย,” น. 14.

¹⁹ Pamela J. Shoemaker, op. cit., footnote 4, p. 11.

ภาพที่ 2.2

แบบจำลองนายประตู่ข่าวสารของ เวสลีย์ และ แม็คลีน

(Westley and MacLean's model of the mass communication process,
showing "C" as the gatekeeper.)

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 12.

X_a คือ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ วัตถุ ตัวบุคคล หรือความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มีอยู่โดยทั่วไปมากมายรอบตัวเราในรูปที่ยังไม่มีการปรุงแต่ง หรือยังไม่ได้นำมาถอดรหัส และเข้ารหัสให้อยู่ในรูปของข่าวสาร

สำหรับ X_a ตามแนวทฤษฎีนั้น เป็นสิ่งที่ผู้รับสาร (B) สามารถที่จะรับรู้ได้ตามความเข้าใจของตนเอง ซึ่งในบางกรณี X_a อาจจะถูกนำไปเข้ารหัสในรูปใหม่เป็น X^1 เพื่อส่งต่อไปยังผู้รับสารอีกทอดหนึ่ง หรือหลายทอดก็ได้เช่นกัน

A คือ ผู้สื่อสาร หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งข้อมูลข่าวสาร อาจจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือคณะบุคคล ที่ได้รับรู้เห็นในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ (X) แล้วมีความมุ่งหมายที่จะเลือกข่าวสารบางอย่างเพื่อถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นๆ ต่อไป

C คือ ช่องทางการสื่อสาร หรือองค์กรสื่อสารมวลชน ที่อยู่คั่นกลางระหว่างผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสาร (A) และผู้รับสาร (B) ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนของผู้รับสาร (B) ในการเลือกสรร หรือคัดเลือกข้อมูลข่าวสารที่คิดว่าผู้รับสาร (B) ต้องการที่จะรับรู้ หรือควรที่จะรับรู้ และถ่ายทอดโดยวิธีการต่างๆ เช่น ทางสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ช่องทางการสื่อสาร (C) สามารถช่วยขยายการรับรู้ของผู้รับสาร (B) ให้กว้างไกลไปกว่าการรับรู้โดยตรง

B คือ ผู้รับสารที่มีความต้องการในการรับรู้ข่าวสารต่างๆรอบตัว เพื่อสนองตอบต่อความพึงพอใจ หรือเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยที่ผู้รับสาร (B) อาจจะได้รับรู้เหตุการณ์ (X) ได้โดยตรง หรือโดยการถ่ายทอดจากบุคคลอื่นๆ (A) หรือโดยช่องทางการสื่อสาร (C) เช่น ผ่านทางสื่อมวลชน

F_s คือ การป้อนกลับ (Feedback) เป็นการส่งข่าวสารจากผู้รับสาร (B) ไปยังผู้ส่งสาร (C หรือ A) เพื่อให้ผู้ส่งสารทราบว่าข่าวสารที่ส่งไปนั้นมีผลอย่างไรต่อผู้รับสารบ้าง เช่น ผู้รับสารเกิดความเชื่อ หรือไม่เชื่อในข้อมูลข่าวสารนั้นๆ พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในสารนั้นๆ การป้อนกลับนี้อาจเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว หรือทางจดหมาย ทางโทรศัพท์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการป้อนกลับอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Purposive Feedback) คือ การที่ผู้รับสาร (B) เจตนาที่จะบอกให้ผู้ส่งสาร (C หรือ A) ได้ทราบถึงผลของการส่งข่าวสารนั้นๆ ส่วนการป้อนกลับในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การป้อนกลับอย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย (Non Purposive Feedback) โดยที่ผู้ส่งสาร (A หรือ C) จะใช้วิธีการสังเกต และอนุมานเอาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การสังเกตจากยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ หรือจำนวนผู้ชม ซึ่งการป้อนกลับนี้อาจป้อนกลับจาก B ไป C หรือจาก B ไป A หรือจาก C ไป A ก็ได้²⁰ โดยจะสังเกตเห็นได้ว่า บทบาทของช่องทางการสื่อสาร (C) จะเปรียบเสมือนกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการคัดเลือกข่าวสาร และผลิตข่าวสาร หรือบทความต่างๆ เพื่อถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน หรือผู้รับสาร (B) ซึ่งสอดคล้องกับ การอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของ “นายประตูข่าวสาร” (Mr. Gate) ตามแบบจำลองของ ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White) ในแบบจำลองที่ 1

แต่อย่างไรก็ตาม แบบจำลองของ เวสลีย์ และ แม็คลีน (Westley and MacLean) มีองค์ประกอบมากกว่าแนวคิดเดิมของ White โดยที่แบบจำลองนี้ มีกระบวนการในการเลือกสรรข่าวสารในหลายระยะ คือ การเลือกของผู้ส่งสาร ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้สื่อข่าว หรือผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในการทำงานของกองบรรณาธิการ หรือในโต๊ะข่าวอื่นๆ ที่จะคัดเลือกข่าวสารจากแง่มุม

²⁰ อีระ ธัญไพบุลย์, “การวิเคราะห์กระบวนการประตูข่าวสารการดูการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย,” น. 16-17.

ต่างๆ ซึ่งการเลือกของสื่อมวลชนที่อาจจะหยิบยกเหตุการณ์ที่มีอยู่จริง หรือเลือกข่าวสารจากผู้ส่งสารอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันผู้รับสารก็มีการเลือกรับสารซึ่งถ่ายทอดมาจากสื่อมวลชนได้เช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า แบบจำลองนี้เน้นความสำคัญของผู้ส่งสารอย่างมีจุดมุ่งหมาย (A) ว่าอาจใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการชักชวนซึ่งนำไปสู่ผู้รับสาร หรือประชาชนตอบสนองความต้องการของตน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้า A กับ C มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างลึกซึ้ง เช่น ความสัมพันธ์ทางการเมือง ย่อมเป็นไปได้ว่า A อาจมีอำนาจบางอย่างเหนือ C ในอันที่จะให้สารสนเทศ²¹

ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ชัดเจนโดยอาศัยงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ เกลเบอร์ และ จอห์นสัน (Gleber and Johnson : 1961) ที่แสดงถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างข่าวกับผู้รายงานข่าว อันมีผลต่อการเสนอข่าว 3 แบบคือ²²

แบบที่ 1 : สัมพันธภาพที่สองฝ่ายต่างมีอิสระต่อกัน

เป็นการแสดงบทบาทที่ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ ภาระและกลุ่มสังคมของตนเอง การถ่ายทอดข่าวสารต่างๆ จึงเป็นไปในลักษณะเป็นทางการ จากแหล่งข่าวไปสู่ผู้สื่อข่าว เช่น การแถลงข่าว หรือการแจกข่าวอย่างเป็นทางการแก่สื่อมวลชน ทั้งสองฝ่ายจึงมีอิสระต่อกัน ไม่เป็นเครื่องมือของฝ่ายใด สัมพันธภาพระหว่างกันจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละฝ่าย

แบบที่ 2 : สัมพันธภาพที่สองฝ่ายมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในระดับหนึ่ง

เป็นลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว ทำให้ทั้งคู่ต้องพึ่งพาระหว่างกัน เกิดการถ่ายทอดข่าวสารที่ค่อนข้างไม่เป็นทางการ เช่น แหล่งข่าวขอให้ผู้สื่อข่าวช่วยเผยแพร่ข้อเท็จจริงบางประการ หรือผู้สื่อข่าวอาจขอสัมภาษณ์เจาะลึกแหล่งข่าวที่ตนรู้จักเป็นกรณีพิเศษ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ที่ต้องพึ่งพาระหว่างกันพอสมควร แต่ก็ยังคงมีความเป็นอิสระต่อกัน ไม่ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายใดโดยสมบูรณ์

²¹ บี.เอช. เวสลีย์ และ เอ็ม.เอส. แมคคีน, อ้างถึงใน สุกานดา วรพันธุ์พงศ์

"หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533," น. 16.

²² เกลเบอร์ และ จอห์นสัน, อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, น. 17.

แบบที่ 3 : สัมพันธภาพที่ทั้งสองฝ่ายต่างร่วมมือเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน

เป็นการแสดงถึงความร่วมมือกันระหว่างแหล่งข่าวกับผู้สื่อข่าว ที่จะเสนอข่าวสารไปยังสาธารณชน เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง ทั้งคู่จึงไม่เป็นอิสระต่อกัน ฝ่ายหนึ่งอาจตกเป็นเครื่องมือของอีกฝ่ายหนึ่ง ภายใต้ข้อตกลงเกี่ยวกับผลประโยชน์ หรือนโยบายให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้สื่อข่าว หรือหนังสือพิมพ์เองจึงอาจจะสนับสนุนพรรคการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ใดๆก็ได้

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชนออกเป็น²³

1. ความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน (Adversary Model)

มองว่านักการเมืองกับสื่อมวลชนต่างทำงานในลักษณะที่ต่างกัน นักการเมืองยอมหาหนทางเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขณะที่สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่สอดส่องไม่ให้ นักการเมืองฉวยโอกาสใช้อำนาจในทางที่ผิด

2. ความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยน (Exchange Model)

มองว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะแลกเปลี่ยน ฟังพาสันับสนุน ส่งเสริมกันเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

ดรุณี หิรัญรักษ์ มองว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชนเป็น ความสัมพันธ์ที่มีทั้งความขัดแย้ง และความร่วมมือ (Love – Hate Relationship)²⁴ กล่าวคือ

1. ความขัดแย้ง

เกิดขึ้นเนื่องจาก การมองบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายแตกต่างกัน โดยสื่อมวลชน มองว่าต้องทำหน้าที่เสนอข่าวสาร ข้อเท็จจริงเป็นที่ตั้ง ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ และความเสียหายของฝ่ายใด ขณะที่นักการเมืองต้องการให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เผยแพร่สิ่งที่ตนเห็นว่า ดีงาม เหมาะสมกับตนเอง หรือของพรรคให้มากที่สุด

²³ เรื่องเดียวกัน, น. 18.

²⁴ ดรุณี หิรัญรักษ์, "บทบาทของนักการเมืองกับสื่อมวลชน," วารสารนิเทศศาสตร์ 8 (ภาคการศึกษาต้น 2530):21-22.

2. ความร่วมมือ

เกิดจากทั้งสองฝ่ายต่างพยายามร่วมมือกันรักษาความสัมพันธ์นั้นไว้ เนื่องจากสื่อมวลชนเองมองเห็นความสำคัญของหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของพรรคการเมือง ในฐานะแหล่งข้อมูลข่าวของตน ขณะเดียวกันหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของพรรคการเมืองก็มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความต้องการของสื่อมวลชน และพยายามหาข้อมูลข่าวสารที่สื่อมวลชนสนใจป้อนให้

เมื่อผู้คนจำต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ หรือการทำหน้าที่ ที่จำต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะควบคุมให้เกิดความเป็นกลางในกระบวนการคัดเลือกสารตามการทำหน้าที่ของ “นายประตู่ข่าวสาร” ไม่ให้เกิดความโน้มเอียงเข้าข้างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด

โรเซ็นเกรน (Rosengren) กล่าวว่า ปัจจัยทางการเมืองเป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่นายประตู่ข่าวสารใช้ในการตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกรายงานข่าวใด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เราสามารถนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาทดสอบแนวความคิดเกี่ยวกับนายประตู่ข่าวสารในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร²⁵ เพราะการนำเสนอข่าวทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ย่อมแสดงออกถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นกับกลุ่มการเมืองได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นทิศทางเป็นไปในเชิงเป็นมิตร หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มการเมืองก็ตาม

ในปี 1969 แบส (Bass) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนายประตู่ข่าวสาร ที่เน้นความสำคัญไปที่การทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสาร ในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวของปัจเจกบุคคล ในองค์กรข่าว แบส (Bass) ได้ให้ข้อสังเกตว่า กระบวนการในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ หรือรูปแบบที่ตายตัวสำหรับการพิจารณาข้อมูลข่าวทุกชิ้น โดย Bass ได้สร้างแบบจำลองกระบวนการนายประตู่ข่าวสารแบบสองระดับขึ้น เพื่ออธิบายถึงกระบวนการในการทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสาร ที่เรียกว่า “Double-action internal news flow”²⁶ อันประกอบไปด้วย

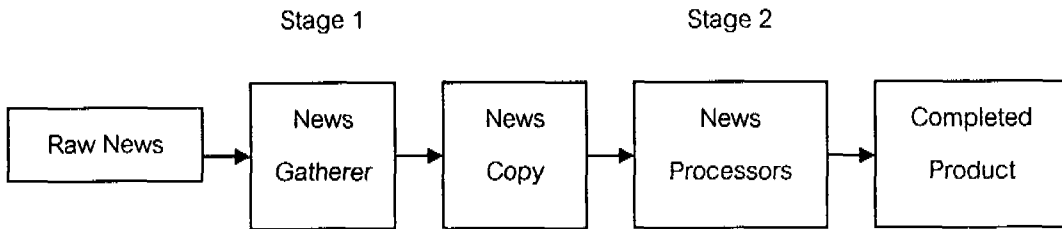
²⁵ โรเซ็นเกรน, 1974 อ้างถึงใน สุกานดา วรพันธุ์พงศ์, “หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533,” น. 19.

²⁶ Pamela J. Shoemaker, op. cit., footnote 4, p. 14.

ภาพที่ 2.3

แบบจำลองนายประตูข่าวสารของเบส

(Bass's : 1969, model recognized that not all gatekeepers perform the same function; he divided the process into news gatherers and news processors.)

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 15.

ขั้นที่ 1 : News Gatherers

เป็นขั้นที่ข้อมูลข่าวสารที่เรียกว่า “ข่าวดิบ” (Raw News) เข้ามายังกองบรรณาธิการ หรือหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง โดยอาจมีแหล่งที่มาจากนักเขียน หัวหน้ากองบรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว หรือผู้สื่อข่าวท้องถิ่น จากนั้นข้อมูลเหล่านี้จะถูกเปลี่ยนแปลงหรือเรียบเรียงให้อยู่ในรูปของ “ข้อมูลข่าว” (News Copy)

ขั้นที่ 2 : News Processors

เป็นขั้นตอนของการแก้ไข ปรับปรุง รวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาข่าวให้อยู่ในรูปของ เนื้อข่าวที่เสร็จสมบูรณ์พร้อมที่จะตีพิมพ์เพื่อนำเสนอต่อผู้อ่าน โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย บรรณาธิการ ผู้พิสูจน์อักษร และผู้เรียบเรียง

ดังนั้นแบบจำลองของ Bass ก็คือการนำเอาแนวความคิดตามแบบจำลองของไวท์ (White) ที่ศึกษากระบวนการในการทำหน้าที่นายประตูข่าวสารของปัจเจกบุคคลมาขยายและ ศึกษากระบวนการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารในลักษณะหลายขั้นตอนนั่นเอง

จอห์น อาร์ บิทเนอร์ (John R. Bittner) ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของนายประตู่ข่าวสารว่ามี 3 ประการ คือ²⁷

1. การตัดทอนข่าวสาร

เป็นการจำกัดข่าวสารที่ผู้รับสารจะได้รับ ด้วยการตัดต่อข่าวสารก่อนที่จะส่งมาถึงผู้รับสาร เช่น ผู้รายงานข่าวอาจจะตัดข่าวบางส่วนที่เขาเห็นว่าเป็นเรื่องนอกประเด็นทิ้งไป

2. การขยาย หรือเพิ่มเติมปริมาณข่าวสาร

ผู้กรองสารอาจจะเพิ่มเติมข่าวสารที่ส่งถึงผู้รับสาร ด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และอาจแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในข่าวสารนั้น เป็นต้น

3. การรวบรวมหรือตกแต่งข่าวสารใหม่

ในบางกรณีผู้กรองสารอาจจะทำหน้าที่จัดตกแต่งข่าวสารต่างๆ ขึ้นมาใหม่ได้

อรนุช เลิศจรยารักษ์²⁸ กล่าวว่า นักข่าวจะเป็นคนตัดสินใจว่าเขาจะเขียนข้อเท็จจริงในเรื่องข่าวนี้อย่างไร ซึ่งถือเป็นการทำหน้าที่เหมือนกับนายประตู่ข่าวสารเช่นเดียวกับบรรณาธิการข่าว ที่จะเป็นผู้ตัดสินใจในเวลาต่อมา โดยข้อเขียนของ แบกดิเคียน (Bagdikian) ได้กล่าวถึงปัจจัย 5 ประการ ในการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าวและบรรณาธิการข่าว คือ

1. หลักที่ยึดถือในการบริหาร

2. การมองโลกของความจริง และนิสัยของคนนั้นคือ มองผู้อ่านว่า ผู้อ่านต้องการอะไร และมีความปรารถนาอย่างไร

3. ค่านิยม ซึ่งยึดถือโดยกองบรรณาธิการที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีมาตรฐานทางด้านความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับในวงวิชาชีพ นั่นคือเขาจะเป็นผู้ตัดสินใจว่า อะไรที่ผู้อ่านในหมู่คณะของเขาควรที่จะได้รู้

4. การประเมินค่าของข่าวสาร โดยการแข่งขันของสื่อ

²⁷ Bittner, John R., Mass Communication an Introduction, 2 nd Edition (U.S.A.: Prentice Hall Ince, 1980), p. 11.

²⁸ อรนุช เลิศจรยารักษ์, "โทรทัศน์: วิธีคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของข่าวของสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร," (รายงานการวิจัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), น. 13. (อัดสำเนา)

5. ค่านิยมส่วนตัว และนิสัยแปลกๆของบรรณาธิการ เช่น ถ้าบรรณาธิการกลัวหรือไม่ชอบอะไรบางอย่าง เขาจะไม่อนุญาตให้สิ่งที่เขาไม่ชอบปรากฏอยู่ในข่าวหรือตีพิมพ์บนหน้าหนังสือพิมพ์เด็ดขาด

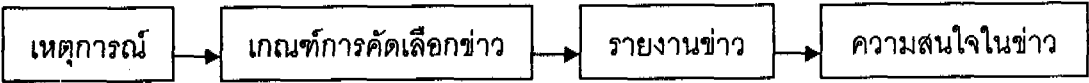
เมื่อนำแนวความคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่ของนายประตู่ชาวสารมาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการรายงานข่าว เช่นที่มีนักวิชาการหลายๆคนได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าว โดยภาพรวมแล้วพบว่า ได้เกิดแนวคิด 2 แนวทางที่เกี่ยวกับกระบวนการในการรายงานข่าว²⁹ คือ ทักษะต่อกระบวนการทำข่าวที่ได้รับรู้กันตามสามัญสำนึก กับทักษะการทำข่าวที่ก่อตัวมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาและองค์การสื่อสารมวลชน ความแตกต่างระหว่าง 2 แนวคิดนี้ พอจะประมวลออกมาได้เป็น 4 ประเด็น คือ

1. เรื่องเหตุการณ์ที่จะนำมาเป็นข่าว
2. เกณฑ์สำหรับเลือกข่าว (คุณค่าของข่าว)
3. ความสนใจของสาธารณชนที่มีต่อข่าว
4. การรายงานข่าว

ทักษะจากกลุ่มที่ใช้สามัญสำนึกจะมองว่า คุณสมบัติของข่าวก็คือ การมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเป็นจริง ส่วนกลุ่มที่เน้นการวิเคราะห์ หรือจะเน้นเรื่องธรรมชาติของกระบวนการคัดเลือกข่าวมีกฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่ตายตัวแน่นอน สามารถเขียนลำดับขั้นตอนเป็นแผนภูมิของแนวความคิดแรก ตามแบบจำลองนี้

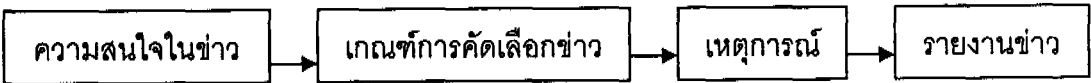
²⁹ คุณากร เพชรคง, “การวิเคราะห์ข่าวเมืองหลวง ข่าวท้องถิ่น และข่าวระดับชาติ ในรายการข่าวโทรทัศน์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น. 41-42.

ภาพที่ 2.4
แบบจำลองแสดงการคัดเลือกข่าวอย่างมีกฎเกณฑ์

ลำดับขั้นตอนของทักษะต่อกระบวนการทำข่าว และการคัดเลือกข่าวที่ได้รับรู้กันตามแบบสามัญสำนึกจะเริ่มจากเหตุการณ์ต่างๆในโลกที่เกิดขึ้นมาอย่างไม่อาจจะคาดเดาได้ และเหตุการณ์ที่ผิดแปลกไปจากภาวะปกติ ต่อจากนี้สื่อมวลชนก็จะมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วยการประยุกต์เอาเกณฑ์การเลือกข่าวเข้าไปจับคู่ ซึ่งแน่นอนว่าเกณฑ์ที่ใช้นั้นย่อมมีปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วยตัวหนึ่งเสมอ คือ เหตุการณ์นั้นจะต้องมีความสำคัญต่อสาธารณชน อยู่พอสมควร ต่อจากนั้นผู้ทำข่าวจะประมวลเรื่องราวที่ถูกเลือกสรรมาแล้วทั้งหมดให้อยู่ในรูปของรายงานข่าวที่ตรงไปตรงมา จากนั้นก็นำเสนอต่อสาธารณชน ซึ่งอาจจะสนใจหรือไม่สนใจในข่าวนั้นก็แล้วแต่ว่าข้อมูลที่ส่งออกไปนั้นจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่างๆกันจากสาธารณชนอย่างไร ซึ่งสาธารณชนก็จะเลือกสรรที่จะได้รับข่าว และเลือกที่จะตอบสนองในระดับหนึ่งเช่นกัน แนวความคิดของกระบวนการคัดเลือกทักษะที่ 2 สามารถเขียนแบบจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 2.5
แบบจำลองแสดงการคัดเลือกข่าวแบบสามัญสำนึก

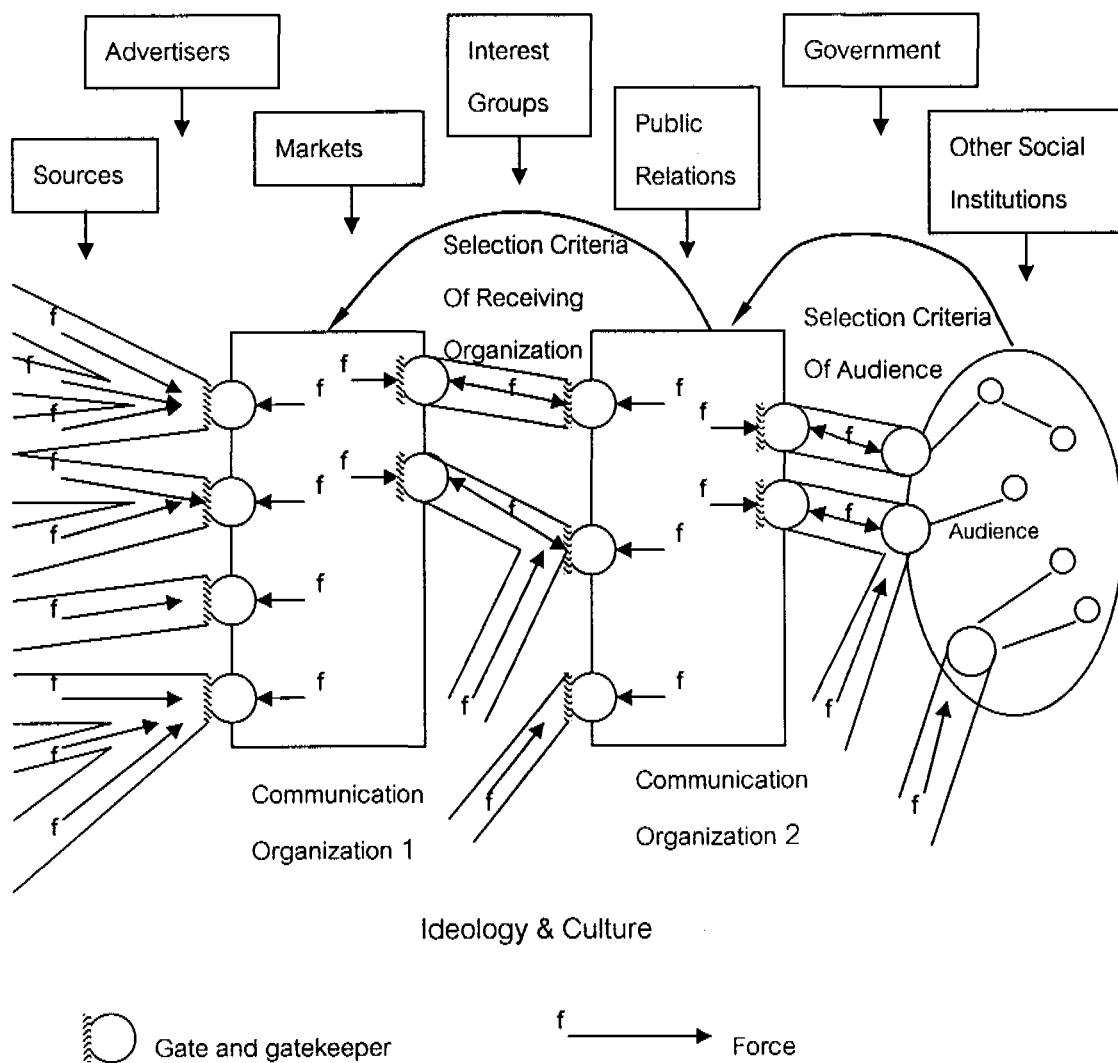
แบบจำลองนี้ เริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้ทำข่าวที่รู้ว่าเรื่องแบบไหนที่เป็นที่สนใจของประชาชน จากนั้นก็นำเอาความสนใจดังกล่าวมาตั้งเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกข่าว โดยเกณฑ์นั้นจะมีลักษณะคงที่และคงทน รวมทั้งยังต้องผนวกเอาข้อบังคับหรือข้อเรียกร้องขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่และประเภทของข่าวเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย การที่เหตุการณ์หนึ่งๆจะได้รับการ

ยอมรับว่ามีคุณค่าของข่าวก็ต่อเมื่อเหตุการณ์ของข่าวนั้น มีความสอดคล้องกันกับเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกข่าวเท่านั้น การนำเสนอข่าวก็เช่นเดียวกันจะต้องเขียนให้เข้ากับเกณฑ์ของข่าว ซึ่งรูปแบบการเขียนนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่องค์กรของข่าวนั้นระบุเอาไว้ หรือเขียนตามหลักปฏิบัติที่เคยทำกันมา มิใช่ว่าจะเขียนขึ้นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดจริงๆ หรือเขียนตามที่ผู้อ่านต้องการจะทราบอย่างแท้จริง

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ "นายประตู่ข่าวสาร" ยังคงมีการศึกษา และมีการพัฒนาคำอธิบายขยายความอยู่อย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นแบบจำลองแนวใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นการสรุปและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของนายประตู่ข่าวสาร ดังนี้³⁰

³⁰ Pamela J. Shoemaker, op, cit., footnote 4, p. 70.

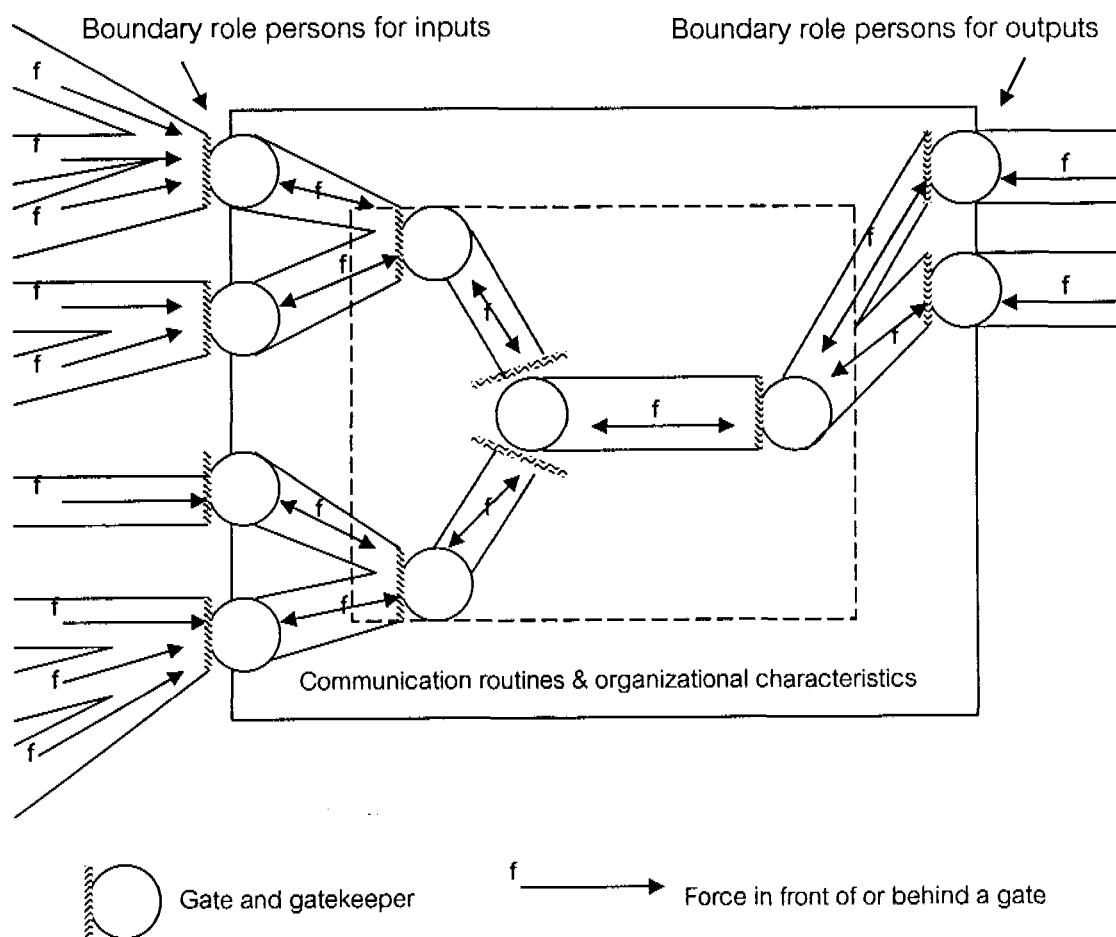
ภาพที่ 2.6
แบบจำลองนายประตูข่าวสารแนวใหม่

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 71.

ภาพที่ 2.6.1

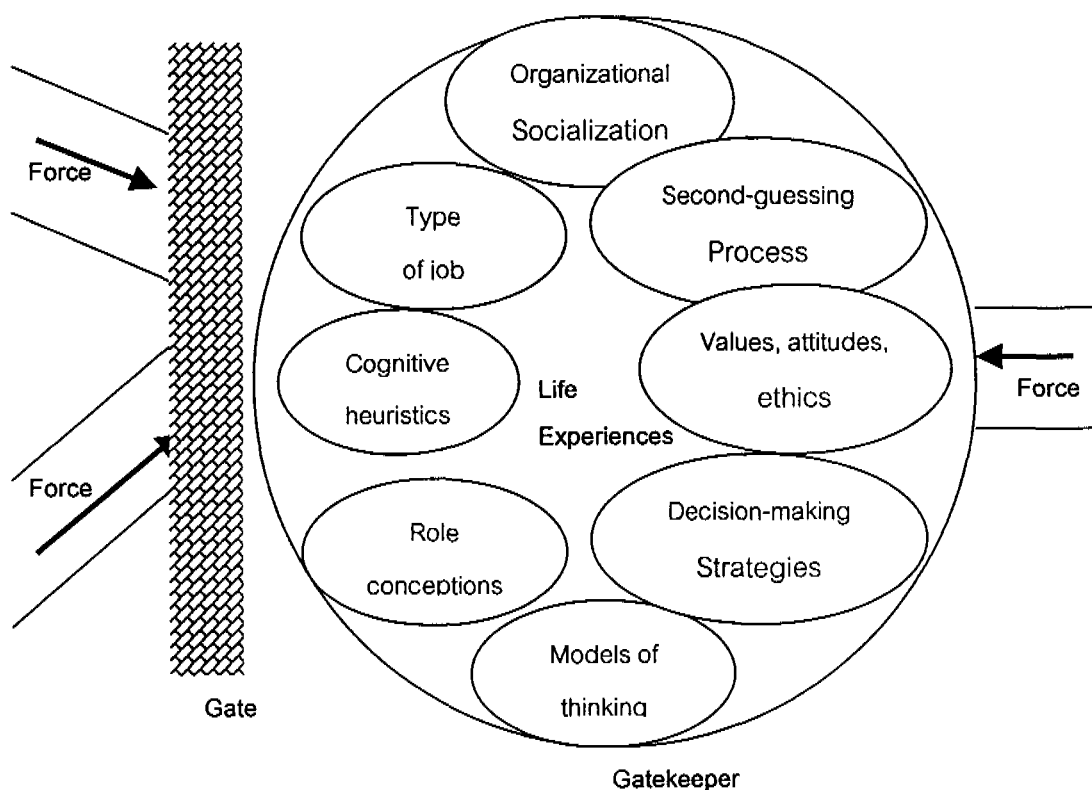
แบบจำลองนายประตูข่าวสารแนวใหม่ภายในองค์กรการสื่อสาร หรือองค์กรสื่อสารมวลชน
(ประกอบภาพที่ 2.6)

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 73.

ภาพที่ 2.6.2

แบบจำลองนายประตูข่าวสารแนวใหม่ภายในกระบวนการตัดสินใจเชิงจิตวิทยาของปัจเจกบุคคล
(ประกอบภาพที่ 2.6)

ที่มา: Pamela J. Shoemaker, Gatekeeping (Newbury Park: Sage, 1991), p. 74.

สัญลักษณ์ภาพวงกลม คือ แทนการทำหน้าที่นายประตูข่าวสารของแต่ละบุคคล

สัญลักษณ์ลูกศร (ทั้งด้านหน้า และด้านหลัง) คือ พลังหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลักดันข้อมูลข่าวสารเข้าสู่และออกจากประตูข่าวสาร .

สัญลักษณ์สี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ คือ องค์การด้านการสื่อสาร

สัญลักษณ์สี่เหลี่ยมขนาดเล็ก คือ สังคม และสถาบันทางสังคมต่างๆที่ส่งผลต่อกระบวนการกลั่นกรองข่าวสาร

โดยที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆจะส่งผ่านมาจากหลายช่องทางด้วยกัน ไม่ว่าจะผ่านมาทางประตูข่าวสารหรือสื่อแขนงต่างๆ (Gate) หรือผ่านมาทางผู้ที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองข้อมูล

ข่าวสาร (Gatekeeper) หรือผ่านตัวกลางทางการสื่อสาร (Carrying) ทั้งที่เป็นข้อความโดยทั่วไป หรือข้อความที่มีประสิทธิภาพ หรือมีนัยยะสำคัญ

กระบวนการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารของนายประตู่ข่าวสารเริ่มต้นขึ้นเมื่อข้อความมากมายถูกส่งผ่านมายังช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ไปยังองค์กรสื่อสารมวลชนหลากหลาย ประเภท เช่น การสื่อสารด้วยการเชื่อมต่อสายอย่างโทรเลข, โทรศัพท์ หรือผ่านทางเครือข่ายเคเบิล, การประชาสัมพันธ์, องค์กรหนังสือพิมพ์ หรือเครือข่ายโทรทัศน์ โดยที่องค์กรสื่อสารมวลชนเหล่านี้ จะมีพนักงานที่สามารถมีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน หรือการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เข้ามา ในบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป

เพื่อการขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสารภายในองค์กรสื่อสารมวลชน (ตามภาพที่ 2.6.1) จะเห็นได้ว่า ในองค์กรที่มีความซับซ้อนนั้น บทบาทของนายประตู่ข่าวสารคือการคัดเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งต่อไปยังบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือเพื่อส่งผ่านไปยังนายประตู่ข่าวสารคนอื่นๆต่อไป เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการในการคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร และปรับปรุงข้อมูลเหล่านั้นเพื่อนำเสนอต่อผู้รับสาร หรือนำเสนอต่อองค์กรสื่อสารมวลชนอื่นๆต่อไป (ตามภาพที่ 2.6)

ในส่วนของผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากองค์กรสื่อสารมวลชนในลำดับที่ 2 (องค์กรที่รับข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการกลั่นกรองจากองค์กรสื่อสารมวลชนในลำดับที่ 1) มายังองค์กรสื่อสารมวลชนในลำดับที่ 1 และผลสะท้อนกลับจากผู้รับสาร (Audience) มายังองค์กรสื่อสารมวลชนในลำดับที่ 2 (องค์กรสุดท้ายก่อนที่จะส่งผ่านข้อมูลข่าวสารในกระบวนการกลั่นกรอง ตามการทำหน้าที่ของนายประตู่ข่าวสารไปยังผู้รับสาร) ได้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการตัดสินใจคัดเลือกข้อมูลข่าวสารนั้นค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกให้ความสนใจกับข่าวสารที่เป็นประเด็นปัญหาของผู้รับสารอย่างมาก โดยในภาพที่ 2.6.1 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารภายในองค์กรสื่อสารมวลชนนั้นเป็นไปตามขั้นตอนที่องค์กรได้กำหนดไว้ และเป็นไปตามลักษณะเฉพาะขององค์กร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการในการตัดสินใจคัดเลือก หรือกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารขององค์กรนั้นๆ

โดยในภาพที่ 2.6.1 นี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการคิดรวมกลุ่ม หรือการทำงานกันเป็นกลุ่ม (Groupthink) โดยที่จะมีความเกี่ยวพันกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มทางสังคมของกลุ่มนายประตู่ข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

ตามภาพที่ 2.6.2 ได้อธิบายให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารในเชิงจิตวิทยา และลักษณะเฉพาะของปัจเจกบุคคล ที่จะส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสาร รวมถึงกระบวนการในรับรู้ข้อมูลข่าวสาร, กระบวนการทางความคิด, การขัดเกลาทางสังคม, การสันนิษฐานจากข้อมูลหตุยภูมิ, การให้คุณค่า, ทศนคติ, กระบวนการตัดสินใจ, การแสดงบทบาททางสังคม และประเภทของงาน ที่แสดงอยู่โดยรอบของภavnายประตู่ข่าวสารที่ 2.6 ซึ่งฝังอยู่ในระบบทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งส่วนที่ทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสารเอง (ตามภาพที่ 2.6.1) ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบทางการสื่อสารและลักษณะเฉพาะขององค์กร รวมทั้งระดับของกระบวนการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารเฉพาะบุคคล (ตามภาพที่ 2.6.2) ก็เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่ได้จากชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลด้วยเช่นกัน

ดังนั้นจึงสังเกตเห็นได้ว่ากระบวนการในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่เรียกว่า "นายประตู่ข่าวสาร" นั้นเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ในการตัดสินใจคัดเลือกข่าวสารของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับความชอบและความไม่ชอบ, แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของงานที่ตนเองทำ, แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ และระบบการให้คุณค่ากับสิ่งต่างๆซึ่งจะมีความสัมพันธ์กันกับการตัดสินใจที่จะปฏิเสธ หรือเลือกข้อมูลข่าวสารต่างๆที่ผ่านเข้ามา แต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการตัดสินใจคัดเลือกข้อมูลข่าวสารของนายประตู่ข่าวสารนั้น ไม่ใช่กระบวนการที่จะดำเนินการไปได้โดยเสรี ผู้ที่ทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสาร ยังจะต้องถูกควบคุมให้เป็นไปตามกระบวนการทางการสื่อสารขององค์กรในการที่จะเลือก หรือไม่เลือกข้อมูลข่าวสารต่างๆ

อย่างไรก็ตามกระบวนการในการกลั่นกรอง หรือการคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร ตามหลักการทำหน้าที่ของนายประตู่ข่าวสารในแต่ละองค์กรนั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงปัจจัยบังคับภายในองค์กรแล้ว ยังคงจะต้องถูกควบคุมจากปัจจัยภายนอกอีกด้วย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแต่ละปัจเจกบุคคล, ปัจจัยเกี่ยวกับกิจวัตร หรือรูปแบบในการดำเนินงานประจำ, ปัจจัยภายในองค์กร หรือปัจจัยด้านสถาบันต่างๆทางสังคม ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบสังคมโดยส่วนรวมทั้งสิ้น

จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการนายประตู่ข่าวสารในปัจจุบันนั้น เพิ่มความซับซ้อนในการดำเนินการมากยิ่งขึ้น ช่องทางการไหลผ่านของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกข่าวสารตามขั้นตอน โดยเริ่มจากการพิจารณาในระดับปัจเจกบุคคล(ผู้สื่อข่าว) ระดับแผนก (กองบรรณาธิการ) และระดับองค์กร(องค์กรหนังสือพิมพ์) อีกทั้งในขั้นตอนกระบวนการคัดเลือกสารนั้นยังจะต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง ปัจจัยภายในองค์กร

และปัจจัยภายนอกองค์กรที่ประกอบไปด้วยแนวทางนโยบาย และลักษณะเฉพาะขององค์กร รวมทั้งสถาบันทางสังคมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในการทำหน้าที่นายประตูข่าวสาร

จากทฤษฎีนายประตูข่าวสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนี้ได้กล่าวมา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ โดยจะเห็นว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองเปรียบเสมือนกับ “นายประตูข่าวสาร” (Gatekeeper) ซึ่งทำหน้าที่ในการคัดเลือกและกลั่นกรองข่าวสาร เพื่อนำเสนอสู่ผู้อ่านในรูปแบบของคอลัมน์ข่าว บทความ หรือสื่อบล็อกต่างๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ทั้งนี้ในการเลือกสรรและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารทางการเมืองนั้น ก็มีอาจมองข้ามปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสรรข่าวสารของทั้งผู้สื่อข่าว และบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์สายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหนังสือพิมพ์ที่สังกัดอยู่ ปัจจัยภายนอกองค์กร หรือแม้กระทั่งปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวสื่อมวลชนในสายการเมืองเอง

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร

(Agenda - Setting)

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน เป็นแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อผู้รับสาร กล่าวคือหากสื่อมวลชนให้ความสำคัญกับประเด็น หรือหัวข้อข่าวเรื่องใดๆ ก็จะมีส่วนทำให้ประชาชนได้รับทราบ และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวตามที่หนังสือพิมพ์นำเสนอไปด้วย

โดยหน้าที่ของสื่อมวลชนในการกำหนดหัวข้อข่าว หรือการกำหนดวาระสาร (The Agenda Setting Function) นั้น หมายถึง ความสามารถของสื่อมวลชนในการเป็นผู้กำหนดประเด็นหรือหัวข้อปัญหาต่างๆ ในสังคม ให้ประชาชนผู้รับข่าวสารทั่วไปได้ทราบและเห็นความสำคัญ จากการเสนอหรือไม่เสนอข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสื่อมวลชน มีผลทำให้สาธารณชนมีความเห็นคล้อยตามว่า เรื่องนั้นเป็นหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญหรือไม่มีความสำคัญ ที่จะนำมาคิดพิจารณาหรืออภิปรายพูดคุยกัน³¹

³¹ จิตารัตน์ แดงเดช, “การกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์กับการใช้ประโยชน์จากข่าวสารทางเศรษฐกิจของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2542,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. 16.

ทฤษฎีการกำหนดวาระสารสื่อกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 1922 โดยนักวิเคราะห์ทางการเมืองชื่อ ลิพพ์แมน และพาร์ค (Lippman and Park) เมื่อปรากฏคำว่า "Picture in our heads" ในการเสนอแนวความเห็นว่สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้คนเราได้รับรู้และเรียนรู้สถานการณ์ต่างๆ ซึ่งตามปกติแล้วเราไม่มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง แต่จะใช้วิธีการสัมผัสเหตุการณ์ต่างๆนั้นผ่านทางกรนำเสนอสื่อมวลชน³²

อรรษ เลิศจรรยารักษ์ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่ สื่อมวลชนมีหน้าที่หลักที่สำคัญประการหนึ่งคือ การสอดส่องและรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในโลกเพื่อให้คนในสังคมได้รับทราบและเรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกภายนอก ซึ่งโดยปกติคนในสังคมไม่มีโอกาสจะได้ไปอยู่ไปสัมผัสเหตุการณ์นั้นๆด้วยตนเอง บทบาทเช่นนี้เองช่วยให้คนในสังคมสามารถทราบและคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆรอบตัวเองได้ใกล้เคียงและถูกต้อง ลาสเวลล์ (Lasswell) เรียกบทบาทหน้าที่นี้ว่ "Surveillance"³³

ด้วยเหตุนี้เองพฤติกรรมของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนในการคัดเลือกและเสนอข่าวสารต่างๆให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบนั้น มีส่วนต่อระดับความรู้ (Perception) หรือระดับความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นั่นคือ ยิ่งหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนเลือกเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของเรื่องใดหรือปัญหาใดมากเท่าไร ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญต่อประเด็นของเรื่องนั้น หรือปัญหานั้นตามที่สื่อมวลชนกำหนด ประชาชนก็จะคิดและปฏิบัติตามวาระที่หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนกำหนด³⁴

เบอร์นาร์ด โคเฮน (Bernard Cohen) เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดเรื่องนี้ โดยได้กล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ในการเป็นผู้บอกกับผู้อ่านว่ ควรจะคิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร (What to think about) ซึ่งตรงกับแนวคิดในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน³⁵

³² เรื่องเดียวกัน, น. 16.

³³ อรรษ เลิศจรรยารักษ์, "โทรทัศน์: วิธีคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของข่าวของสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร," น. 11.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 11.

³⁵ เบอร์นาร์ด โคเฮน, อ้างถึงใน จิดารัตน์ แดงเดช, "การกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์กับการใช้ประโยชน์จากข่าวสารทางเศรษฐกิจของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2542," น. 16.

ต่อมาได้มีผู้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในงานวิจัยทางการสื่อสารทางการเมือง ทำให้แนวคิดเรื่องการกำหนดวาระสารเป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น นั่นคือผลงานการวิจัยของ แมกซ์เวลล์ อี แม็กคอมบส์ (Maxwell E. McCombs) และ โด널ด์ แอล ชอว์ (Donald L. Shaw) ชื่อเรื่อง The Agenda Setting Function of Mass Media ปี ค.ศ.1972 งานวิจัยนี้ต้องการตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อสารมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 1968 โดยตั้งสมมติฐานในงานวิจัยไว้ว่า “ถึงแม้ว่าสื่อสารมวลชนจะมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อทัศนคติ หรือท่าทีก็ตาม สื่อมวลชนก็ยังมีส่วนในการกำหนดวาระทางการเมือง ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อประเด็นทางการเมืองนั้นๆ”³⁶

โดย แมกซ์เวลล์ อี แม็กคอมบส์ (Maxwell E. McCombs) และ โด널ด์ แอล ชอว์ (Donald L. Shaw) ได้ศึกษาบทบาทของผู้รายงานข่าวและแหล่งข่าวสารในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองระดับท้องถิ่นของ ชุมชนแถบซานเมืองแคลิฟอร์เนีย และสร้างแบบจำลองขึ้นโดยอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน คือ แหล่งข่าวหรือผู้มีบทบาทในการให้ข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งและช่องทางของข่าวสารที่มีบทบาทเป็น “ผู้เฝ้าประตูข่าว” หรือเป็นผู้รายงานข่าว แสดงให้เห็นถึงความ เป็นอิสระต่อกันของแหล่งข่าวกับผู้รายงานข่าว ซึ่งต้องเสนอข่าวสารอย่างเป็นกลางไม่เป็นเครื่องมือของแหล่งข่าวหรือแสวงหาประโยชน์จากแหล่งข่าว³⁷ ดังนั้นแหล่งข่าวกับผู้รายงานข่าวหรือผู้ให้ข่าวกับนักข่าวต่างเป็นสมาชิกอยู่ในระบบสังคมของตนเอง ที่มีความแตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กัน กรอบของการอ้างอิง (Frame of Reference) ก็ต่างกัน เพราะบทบาทภาระหน้าที่และค่านิยมภายในองค์กรแตกต่างกัน ทำให้การรับรู้ข่าวสารต่างๆ ได้ถูกถ่ายทอดจากแหล่งข่าวไปสู่ผู้รายงานข่าวในลักษณะเป็นทางการเสมอ สัมพันธภาพระหว่างแหล่งข่าวและนักข่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความ เป็นอิสระที่มีต่อกันของแหล่งข่าวกับผู้รายงานข่าว ซึ่งตามหลักการทำหนังสือพิมพ์นั้น ผู้รายงานข่าวจะต้องเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ไม่เป็นเครื่องมือของแหล่งข่าวหรือแสวงหาประโยชน์จากแหล่งข่าว ขณะเดียวกันแหล่งข่าวเองก็มีบทบาทเพื่อองค์กรหรือสถาบันของตนเอง โดยไม่คำนึงถึง

³⁶ ปาจารย์ ธนะสมบุญนิกิจ, “หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), น. 12.

³⁷ Shearon A. Lowery and Melvin L. DeFleur, Milestones in Mass Communication Research: Media Effects, 3rd ed. (New York: Longman Publishers USA., 1995), p. 267.

หน้าที่ หรือบทบาทของสื่อมวลชน ในการเสนอข่าวสารแต่ละครั้ง แหล่งข่าวจะให้ข่าวสารเฉพาะที่เห็นว่าควรจะถ่ายทอดเท่านั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายต่างรับรู้ในบทบาทของตัวเองซึ่งเป็นอิสระต่อกันหรือไม่เกี่ยวข้องกัน³⁸

เมื่อข่าวเป็นผลผลิตจากสื่อมวลชนที่เป็นผู้กำหนดว่าอะไรควรจะเป็นข่าวจากกระบวนการทำงานของกองบรรณาธิการแล้ว ผลจากงานวิจัยนี้ยังทำให้แมกซ์เวลล์ อี. แม็กคอมบส์ (Maxwell E. McCombs) และ โด널ด์ แอล ชอว์ (Donald L. Shaw) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการกำหนดวาระทางการเมืองให้กับผู้อ่านว่า

ในการคัดเลือก หรือเสนอข่าวสารนั้นบรรณาธิการข่าว เจ้าหน้าที่ห้องข่าว และผู้ประกาศข่าวมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความเป็นจริงทางการเมือง ผู้อ่านไม่เพียงแต่จะเรียนรู้จากประเด็นข่าวที่เลือกสรรได้ แต่ยังได้รับรู้ถึงความสำคัญของประเด็นข่าวจากความถี่ และการวางตำแหน่งในการนำเสนอ³⁹

หากปรากฏว่าเรื่องใดที่ได้รับการเอาใจใส่จากสื่อมวลชนมาก จะสร้างความคุ้นเคยต่อเรื่องนั้นๆ ให้กับประชาชนยิ่งขึ้น และเป็นที่รับรู้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างที่สุด⁴⁰

เดนนิส แม็คเคเวล และสเวน วินดาห์ล (McQuail, D. and Windahl, S., 1981)⁴¹ ได้สรุปแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสารในลักษณะของแบบจำลองดังนี้

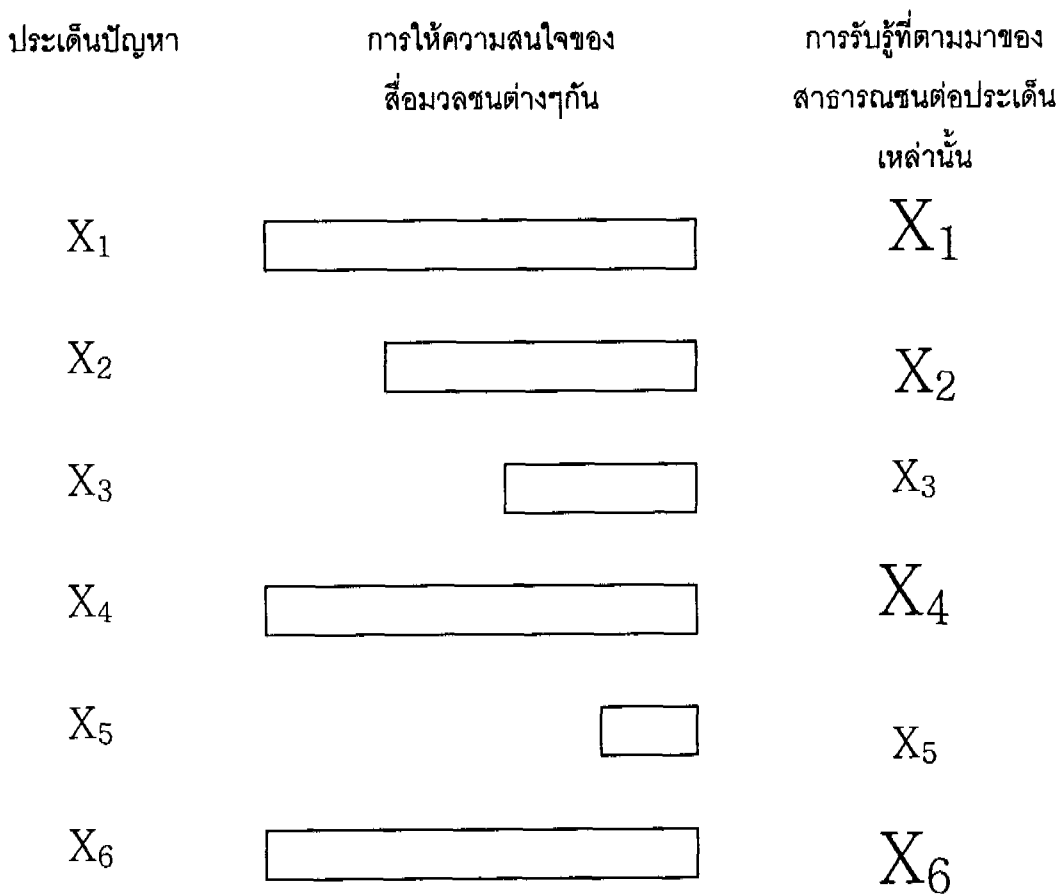
³⁸ พิศะ จิระโสภณ, "หลักและทฤษฎีการสื่อสาร," น. 77.

³⁹ McCombs E. Maxwell, and Donald L. Shaw, "The Agenda Setting Function of Mass Media," *Public Opinion Quarterly* 2 (Summer 1972):176.

⁴⁰ จิตาร์ตน์ แดงเดช, "การกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์กับการใช้ประโยชน์จากข่าวสารทางเศรษฐกิจของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2542," น. 16.

⁴¹ เดนนิส แม็คเคเวล และสเวน วินดาห์ล, อ้างถึงใน อีระ ธัญไพบุลย์, "การวิเคราะห์กระบวนการประตู่ข่าวสารการตุนการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย," น. 23.

ภาพที่ 2.7
แบบจำลองการกำหนดวาระข่าวสารโดย มาร์โคล แม็กคอมส์ และ โดนัลด์ ชอว์
(Malcolm McCombs and Donald Shaw)

ที่มา: Denis McQuail, and Sven Windahl, Communication Models, 7th ed. (New York: Longman Inc., 1990), p. 63.

จากภาพที่ 2.7 สามารถอธิบายได้ว่า X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 และ X_6 ที่มีขนาดเท่ากันทางซ้ายมือ คือประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ที่สื่อมวลชนหยิบยกมานำเสนอให้สาธารณชนได้ทราบ โดยมีการเน้นในเชิงปริมาณและความถี่ของแต่ละเรื่องมีความสำคัญต่างกันออกไป ซึ่งแสดงด้วยรูปทรงตามแนวนอน ส่วน X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 และ X_6 ที่มีขนาดใหญ่เล็กไม่เท่ากันทางขวามือนั้น เป็นระดับการรับรู้ของสาธารณชนต่อประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆ อันเป็นผลมาจากการที่สื่อมวลชนนำเสนอ หากสื่อมวลชนนำเสนอ และให้ความสำคัญกับเรื่องใดมาก ก็จะ

ได้รับการพิจารณาจากสาธารณชนว่ามีความสำคัญมากด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากแบบจำลอง คือ X_1 , X_4 และ X_6 ได้รับความสนใจในการนำเสนอจากสื่อมวลชนมาก ก็จะมีการพิจารณาจากสาธารณชนผู้รับสารว่ามีความสำคัญมากเช่นกัน ส่วนประเด็นอื่นๆ เช่น X_2 , X_3 และ X_5 ก็จะมี ความสำคัญรองลงมาในสายตาของสาธารณชน

จากแบบจำลองการจัดวาระสารนี้ จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการจัดลำดับ และให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณา และเห็นคล้อยตามว่า เป็นเรื่องสำคัญที่ควรให้ความสนใจมากที่สุดในช่วงเวลานั้นๆ⁴²

กลยุทธ์หรือประเด็นสารใดที่น่าสนใจจะถูกคัดเลือกมาถ่ายทอดให้แก่ผู้บริโภคก่อน ข่าวสารใดไม่น่าสนใจก็จะไม่ถูกคัดเลือก⁴³ หรือเลือกสารที่ควรจะถ่ายทอดเท่านั้น หลักการของ ทฤษฎีนี้จึงสนใจว่าประเด็นใดสำคัญ หรือน่าสนใจตามความคิดของ ผู้ส่งสารประเด็นนั้นจะได้รับการถ่ายทอดก่อน

อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามแนวความคิดการ กำหนดวาระข่าวสารนี้จะขึ้นอยู่กับทั้งด้านสื่อมวลชน และด้านผู้รับสาร มิใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง เท่านั้น แม้ว่าสื่อมวลชนจะเป็นผู้เริ่มต้นในการนำเสนอสารก็ตาม⁴⁴ โดยทั่วไปเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือ ประเด็นปัญหาใดขึ้นในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมิน คุณค่าของข่าว เพื่อให้ทราบ ว่า ความสำคัญของข่าวนั้นอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้ สื่อที่เหมาะสม และจะต้องมีกลวิธีรายละเอียดในการนำเสนอเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร โดยต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตา อันเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริม ความนิยมเพื่อการจัดวางระบบข่าวสารอีกด้วย

⁴² เบญจวรรณ นรสิงห์, "การนำเสนอและการคัดเลือกภาพข่าวในหนังสือพิมพ์ รายวัน," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 37.

⁴³ Denis McQuail, and Sven Windahl, *Communication Models*, 7th ed. (New York: Longman Inc., 1990), pp. 62-64.

⁴⁴ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, *การสื่อสารกับสังคม* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น. 145.

ทั้งนี้ นักสื่อสารมวลชนยังคงต้องคำนึงถึง องค์ความเข้มข้นของข่าว ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งในการเสริมบทบาทในการจัดวาระข่าวสาร อันประกอบด้วย

1. การเพิ่ม หรือการขยายพื้นที่ในการเสนอข่าวนั้นให้มากกว่าปกติ เช่น การเพิ่มขนาดตัวอักษรที่ทำให้ข่าวนั้นสะดุดตามากกว่าข่าวอื่น
2. ความถี่ในการรายงานข่าว ความบ่อยครั้งในการนำเสนอเป็นการเน้นย้ำความสนใจกับผู้อ่าน
3. ระยะเวลาในการนำเสนอข่าว การนำเสนอในระยะเวลายาวนาน และต่อเนื่องทำให้เหตุการณ์นั้นมีอายุชวาวนาน และยังอยู่ในความสนใจของผู้อ่าน⁴⁵

นอกจากการนำเสนอด้วยความบ่อยครั้ง การให้ความสำคัญด้วยขนาดของพื้นที่ และการใช้ภาษาเพื่อสร้างความนิยมในข่าวนั้นแล้ว การไม่นำเสนอและการละเว้นการนำเสนอความหลากหลายของข้อมูลข่าวสาร สามารถให้คำอธิบายได้ว่า สื่อกำลังพยายามสร้างค่านิยมหรือความคิดให้กับผู้อ่าน เมื่อความคิด หรือค่านิยมนั้นถูกตอกย้ำและผลิตซ้ำ โดยกระบวนการทำงานของสื่อมวลชน จนกลายเป็นรสนิยมของผู้อ่าน สื่อก็ทำหน้าที่ในการตอบสนองรสนิยมนั้นอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือว่าสื่อเป็นทั้งผู้กำหนดรสนิยมและตอบสนองความต้องการของประชาชนที่สื่อได้กำหนดไว้แล้วในขั้นต้น⁴⁶

องค์ความเข้มข้นของสารแสดงให้เห็นถึงอายุของข่าวได้อย่างชัดเจน ซึ่งหมายความว่า ข่าวที่มีองค์ความเข้มข้นสูงจะมีอายุของข่าวยาวนาน โดยมีความนิยมอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงควมมีประสิทธิภาพของการจัดวาระข่าวสาร⁴⁷ ซึ่งการจัดวาระสารของ แมกซ์เวลล์ อี แม็กคอมส์ (Maxwell E. McCombs) และ โด널ด์ แอล ชอว์ (Donald L. Shaw) สามารถแสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นในการนำเสนอข่าวสารของประเด็นปัญหาต่างๆ ในสังคม เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ว่าเรื่องนั้นๆ มีความสำคัญและน่าสนใจมากที่สุด ดังนี้⁴⁸

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 147.

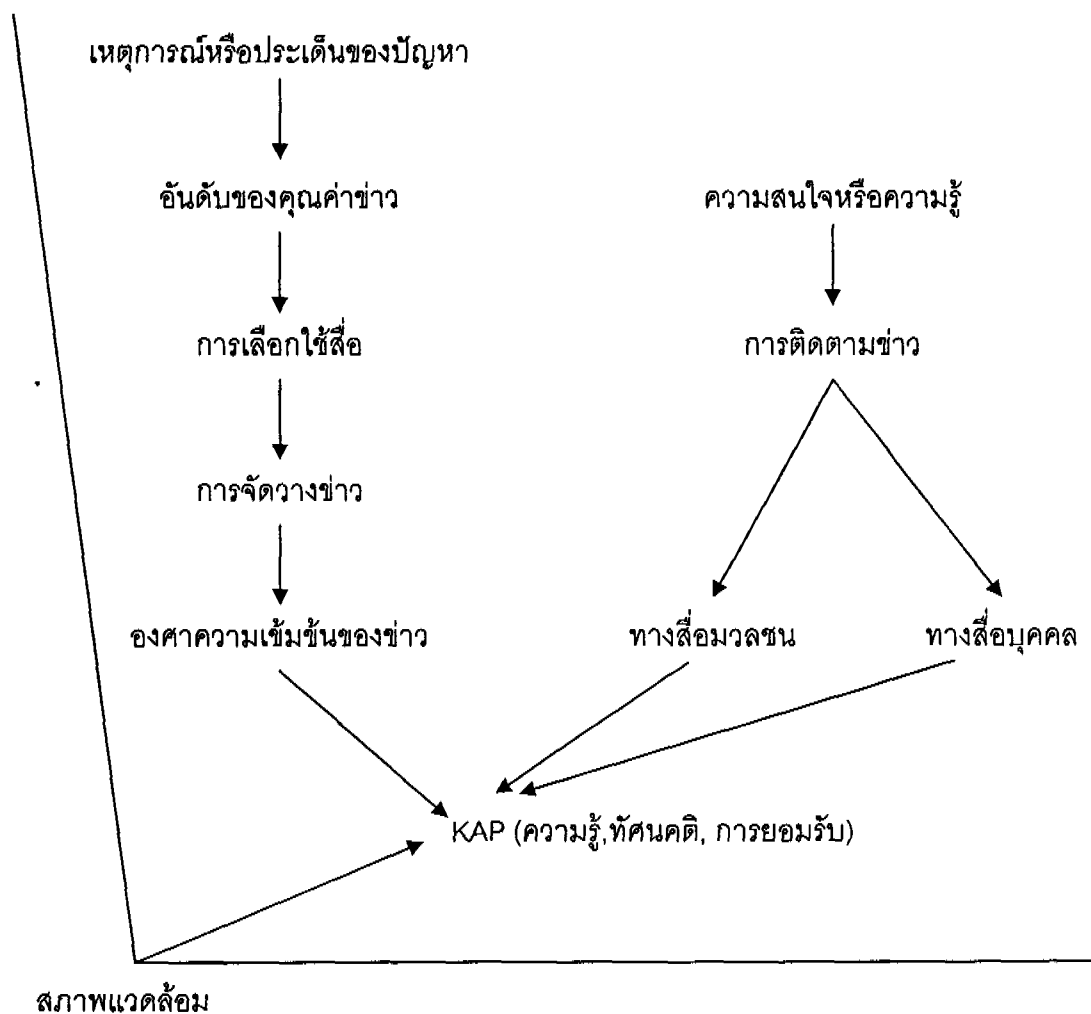
⁴⁶ ปาจารย์ ธนะสมบุรณกิจ, "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535," น. 14.

⁴⁷ มนทิณี ยงวิกุล, "กระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาข่าวธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของหนังสือพิมพ์รายวัน," น. 26.

⁴⁸ แมกซ์เวลล์ อี แม็กคอมส์ และ โด널ด์ แอล ชอว์, อ้างถึงใน เบญจวรรณ นรสิงห์, "การนำเสนอและการคัดเลือกภาพข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน," น. 39.

ภาพที่ 2.8

แบบจำลองการจัดวาระสารของ แมกซ์เวลล์ อี แม็กคอมบส์ (Maxwell E. McCombs) และ
โดนัลด์ แอล ชอว์ (Donald L. Shaw)

จากแผนภาพข้างต้น แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการจัดวาระสารเป็นลำดับ จากลำดับขั้นทางซ้ายมือ เริ่มจากเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาต่างๆ มาสู่การให้อันดับความสำคัญของคุณค่าความเป็นข่าว จากนั้นเป็นการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม และมีการจัดวางข่าวในรูปแบบต่างๆ เพื่อเน้นให้ข่าวมีความเด่นชัดยิ่งขึ้น ตลอดจนการให้ระยะเวลานำเสนอ หรือองศาความเข้มข้นในการนำเสนอข่าวนั้นๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้ การเปลี่ยนทัศนคติ และการยอมรับในที่สุด ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในขณะนั้นด้วย ส่วนลำดับขั้นทางขวามือนั้น เริ่มจากที่ผู้รับสารให้

ความสนใจ หรือเกิดความรู้ที่จะนำมาสู่การติดตามข่าวนั้นๆ ไม่ว่าจะมาจากทางสื่อมวลชนหรือสื่อบุคคล ก็จะทำให้ไปสู่ความรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการยอมรับได้เช่นเดียวกัน

ภารกิจของสื่อมวลชนตามแนวคิดการจัดวาระข่าวสารนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตของการกรองข่าวสารโดยสื่อ (Products of media gate - keeping) ที่ประสงค์จะสร้างอิทธิพลของข่าวนั้นให้กับผู้รับสาร และหากผู้รับสารไม่ยอมรับการจัดวาระดังกล่าว ความสำเร็จของสื่อมวลชนก็จะเป็นเพียงความสำเร็จเฉพาะด้านของสื่อมวลชนเท่านั้น ดังนั้นการจัดวาระข่าวสารจึงต้องพิจารณาความพร้อมของผู้รับสารไปพร้อมกันด้วย โดยเฉพาะเรื่องของภูมิหลังของผู้รับสารในด้านความรู้ความสนใจต่อข่าวสารประเภทนั้นว่าเป็นอย่างไร หากข่าวนั้นมีพื้นฐานที่สอดคล้องกับความรู้และความสนใจของผู้รับสารด้วยแล้ว ผู้รับสารก็อาจจะแสวงหาข่าวสารนั้นเพิ่มเติมต่อไป โดยการติดตามเพื่อทราบทิศทางของข่าว โดยอาจแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลรอบข้าง ด้วยการสนทนารับฟัง หรือการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอาจทำให้ข่าวจากการจัดวาระข่าวสารนั้นขยายกว้างออกไปยิ่งขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อิทธิพลของการจัดวาระข่าวสารนั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของเหตุการณ์ หรือคุณค่าของข่าว จำนวนผู้รับสารซึ่งได้ติดตามข่าวจากการจัดวาระข่าวสาร และอายุของข่าวในการจัดวาระข่าวสารนั้น นับตั้งแต่ที่มีข่าวนั้นเกิดขึ้น ทั้งนี้ข่าวใดข่าวหนึ่งจะมีอิทธิพลมาน้อยตามการจัดวาระข่าวสาร ก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนผู้รับสารจำนวนมากให้ความสนใจและติดตามข่าวนั้นอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สื่อมวลชนสามารถป้อนข่าวนั้นๆอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอต่อไป⁴⁹

ในการศึกษาเรื่องการกำหนดวาระข่าวสารนั้น มิได้จบลงเพียงแค่การกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อวาระข่าวสารของคนในสังคมเท่านั้น เพราะในสภาพความเป็นจริงยังมีตัวแปรอื่นๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารอีกด้วย

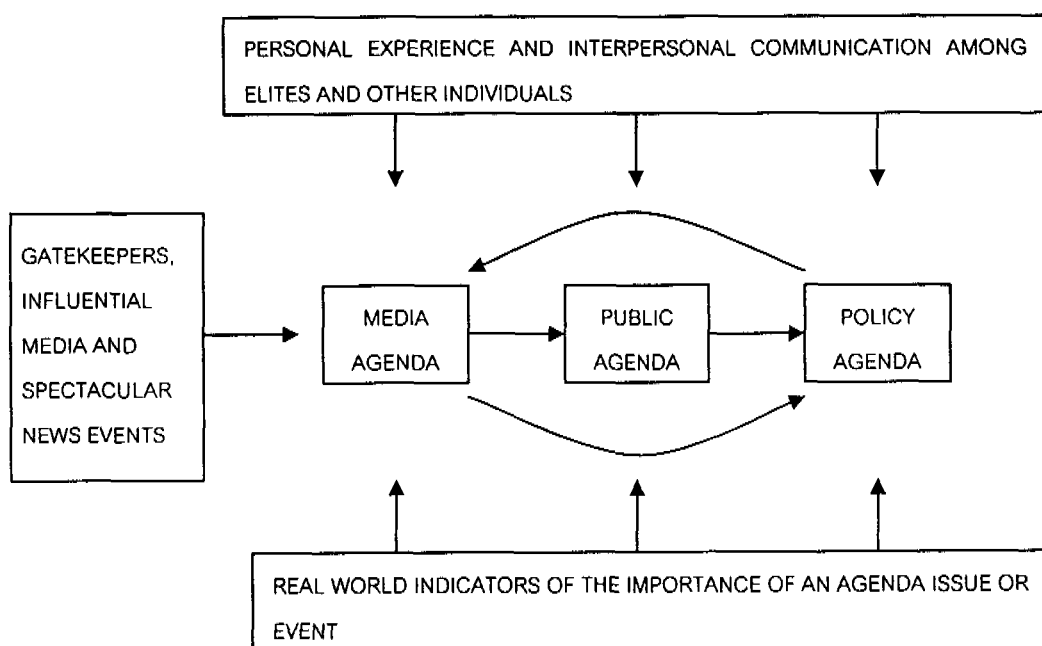
ในปี 1988 โรเจอร์ และ แดริงค์ (Rogers and Dearing) ได้เสนอแบบจำลองการกำหนดวาระข่าวสาร ซึ่งมีความซับซ้อนมากกว่าแบบจำลองของ แม็กคอมบส์ และ ชอว์ (McCombs and Shaw) โดยระบุว่าในกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ สื่อมวลชน สาธารณชน และหน่วยงานหรือองค์กรรัฐ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกัน โดยมีปัจจัย

⁴⁹ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, น. 147-149.

สอดคล้องที่สำคัญ คือ ประสบการณ์ส่วนบุคคล, การสื่อสารระหว่างบุคคล และสถานการณ์แวดล้อม ดังแบบจำลองนี้⁵⁰

ภาพที่ 2.9

แบบจำลองการกำหนดวาระข่าวสารของ โรเจอร์ และ แดริงค์ (Rogers and Dearing)

ที่มา: James W. Dearing and Everett M. Rogers, Agenda-Setting (Thousand Oaks, California: Sage, 1996), p. 5.

⁵⁰ James W. Dearing and Everett M. Rogers, Agenda-Setting (Thousand Oaks, California: Sage, 1996), p. 5.

แบบจำลองนี้เกิดขึ้นหลังจาก โรเจอร์ และ แดริงค์ (Rogers and Dearing) ได้ทำการวิจัย และพบว่า⁵¹

1. สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อวาระข่าวสารของคนในสังคมโดยตรง
2. วาระข่าวสารของคนในสังคม (หรือความคิดเห็นของคนในสังคมต่อประเด็นปัญหา) มีอิทธิพลต่อวาระข่าวสารของรัฐ เช่น กรณีที่นักการเมืองจะกำหนดนโยบายทางการเมืองตามที่ประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งต้องการ
3. วาระข่าวสารของสื่อมวลชนได้รับอิทธิพลบางส่วนจากรัฐในกรณีที่นักการเมืองเป็นผู้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชน
4. ในบางประเด็นปัญหา สื่อมวลชนได้รับอิทธิพลโดยตรงและรุนแรงจากรัฐ
5. วาระข่าวสารของสื่อมวลชนได้รับอิทธิพลโดยตรงจากแหล่งอื่นๆ อีกหลายแห่ง รวมทั้ง "สถานการณ์โลก" ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นตลอดเวลา

การศึกษาการกำหนดวาระสาระนั้น ประกอบด้วยการศึกษา 3 ส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย ส่วนแรก คือ Media Agenda เป็นการศึกษาประเด็น หรือเหตุการณ์ในช่วงเวลาหนึ่งที่สื่อมวลชนนำมาจัดลำดับความสำคัญในการถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร และเมื่อผู้รับสารได้รับสารนั้นแล้ว เกิดความรู้สึกว่าเรื่องนั้นมีความสำคัญดังเช่นที่สื่อกำหนดไว้ เรียกส่วนที่ผู้รับสารให้ความสนใจ หรือให้ความสำคัญนี้ว่า Public Agenda และส่วนสุดท้าย คือ เรื่องนั้นสามารถได้รับการพิจารณาถึงความสำคัญในระดับนโยบายของชนชั้นนำ (Elites) ในสังคม เช่น นักการเมือง เป็นต้น ซึ่งเรียกส่วนนี้ว่า Policy Agenda

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ผ่านมาก่อนการเข้ามาของสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต ทั้ง Public Agenda และ Policy Agenda ต่างก็ได้รับอิทธิพลจาก Media Agenda เนื่องจากเป็นส่วนที่สามารถจะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปยังผู้รับสารที่เป็นประชาชนทั่วไปในวงกว้างได้ ซึ่งการนำเสนอในประเด็นใด หรือการกำหนดวาระสารในประเด็นใดๆ นั้น ย่อมที่จะมีผลต่อผู้รับสารไม่มากนัก

⁵¹ โรเจอร์ และ แดริงค์, อ้างถึงใน การดา ร่วมพุ่ม, "ความสอดคล้องของการกำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองระหว่างหนังสือพิมพ์ ผู้นำทางความคิด และประชาชน," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น. 12.

เช่นที่ แม็กคอมส์ และ ชอว์ (McCombs and Shaw) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "The Chapel Hill Study" ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเป็นต้นแบบของการศึกษาวิจัยในเรื่องการกำหนดวาระข่าวสารในเวลาต่อมา โดยแม็กคอมส์ และ ชอว์ (McCombs and Shaw) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบกับรับรู้ของสาธารณชนในเรื่องการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1968 และปี ค.ศ. 1978 ผลปรากฏว่า การจัดอันดับความสำคัญของหัวข้อข่าวของหนังสือพิมพ์ (Media Agenda) มีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ การจัดอันดับความสำคัญที่กระทำโดยประชาชน (Public Agenda) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากหนังสือพิมพ์นั้น สนับสนุนสมมติฐานของการกำหนดวาระข่าวสารที่ว่า สื่อมวลชน (Media Agenda) เป็นผู้มียุทธพลในการกำหนดหัวข้อข่าวให้กับสาธารณชน (Public Agenda)⁵²

ต่อเมื่อมีการเข้ามาของสื่ออินเทอร์เน็ตและเป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง จึงเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปยังผู้รับสารที่เป็นประชาชนโดยทั่วไปในวงกว้างได้เช่นเดียวกันกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเป็นได้ทั้งผู้สร้างข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำเสนอหรือเผยแพร่ให้กับผู้รับสารโดยทั่วไปในวงกว้างได้เช่นกัน และเป็นทั้งผู้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตได้ในเวลาเดียวกัน

ส่วนในกรณีของสื่อสิ่งพิมพ์ อย่างหนังสือพิมพ์นั้น ข่าวน่าสนใจ ถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างความน่าสนใจให้กับผู้อ่านได้อย่างมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของขนาดตัวอักษรที่ใช้ในการพาดหัว เนื้อหาในการนำเสนอ ตำแหน่งในการจัดวางข้อความพาดหัวและการวางภาพข่าว ที่มักมีเนื้อหาตอบสนองความสนใจของผู้อ่าน นอกจากนี้เรื่องของภาษาที่ใช้ในการพาดหัวข่าว และระยะเวลาในการนำเสนอข่าวอย่างยาวนาน และต่อเนื่องก็มีส่วนในการส่งเสริมความน่าสนใจให้กับประเด็นข่าวนั้นๆมากขึ้น รวมทั้งทำให้เหตุการณ์นั้นมีอายุขาวยาวนานและยังคงอยู่ในความสนใจของผู้อ่านต่อไป

ในส่วนของ "วาระทางการเมือง" นั้นถือเป็นเพียงกระแสหลักของความรับรู้ต่อโลก ซึ่งมีขอบเขตจำกัด และได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่องโดยสื่อมวลชน ดังนั้นบทบาทในการกำหนดวาระทางการเมือง จึงเป็นเรื่องของการย่ำ และการผลิตซ้ำ (Re-Production) ค่านิยมหลักทางสังคม และเป็นการสกัดกั้นแนวความคิดในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ออกไป การที่สื่อมวลชนเสนอเรื่องราวโดยการ

⁵² James W. Dearing and Everett M. Rogers, op. cit., footnote 50, pp. 6-7.

เลือกสรรแล้ว ตลอดจนการตีความไปในทางใดทางหนึ่ง ก็เป็นการจำกัดขอบเขตความเป็นไปได้ของความคิดบุคคลต่อเรื่องนั้น⁵³

ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักจรรยาบรรณของสื่อมวลชนในการที่จะใช้วิจารณ์ญาณส่วนตัวเพื่อตัดสินใจว่าควรจะนำเสนอประเด็นชาวนั้นในแง่มุมใด จะเสนอข่าวไปในทิศทางเดียวกันกับกระแสหลักจากการกำหนดวาระของภาครัฐ หรือเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการกำหนดวาระของส่วนใดมากกว่าส่วนอื่นๆ เช่น การกำหนดวาระของภาคประชาชน ผ่านการใช้พื้นที่เพื่อการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการเมืองทางสื่ออินเทอร์เน็ต ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งกระทู้ หรือการทำโพลทางอินเทอร์เน็ตก็ตาม

การวิจัยเรื่อง “อินเทอร์เน็ต กับ การกำหนดวาระข่าวสาร: กรณีความสอดคล้องกันของวาระข่าวสารด้านการเมืองของภาคสื่อมวลชน ,ภาครัฐหรือผู้กำหนดนโยบาย และภาคประชาชน” ฉบับนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อทดสอบแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสารผ่านทางสื่อใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ต โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกันของการกำหนดวาระทั้ง 3 ภาคส่วน เพื่อเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ (สายการเมือง) เพื่อที่จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล การคัดเลือก การรายงานข้อมูลข่าว ตลอดจนการกำหนดวาระสารของผู้สื่อข่าวสายการเมือง รวมทั้งการพิจารณาและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ผ่านเข้ามาสู่กระบวนการนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ผ่านไปสู่การกำหนดวาระสาร (Agenda - Setting) ต่อไป ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ ย่อมเป็นเครื่องมือและหลักฐานยืนยันอันดีถึงบทบาทของสื่อมวลชนต่อการกำหนดวาระสารทางการเมือง และเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการเพื่อเปิดมุมมองใหม่ให้กับการวิจัยที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระสารต่อไป

⁵³ สายทิพย์ สุคติพันธ์, “ปฏิบัติการสื่อสารมวลชนกับการสร้างความชอบธรรมแห่งรัฐ,” รัฐศาสตร์สาร 14 (พฤษภาคม – มกราคม 2531):118.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หากจะกล่าวถึงการกำหนดสมมุติฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดวาระในงานวิจัยแล้วนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวความคิดหลักของทฤษฎีทางด้านการสื่อสารมาตั้งแต่ช่วงต้นของปี ค.ศ. 1970 เนื่องจากการกำหนดวาระนั้นสามารถที่จะชี้แนะหนทางให้กับสื่อมวลชนในการตรวจสอบถึงผลกระทบในสังคม⁵⁴ หรืออาจเรียกได้ว่าทำให้สื่อมวลชนสามารถที่จะทราบถึงบรรยากาศของสังคมได้ เพื่อเป็นทางเลือกในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และนอกเหนือไปจากนั้น การกำหนดวาระ ยังเป็นตัวที่จะชี้วัดถึงความสำคัญของสิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วย

ดังนั้นรายงานการวิจัยที่ผ่านมาจึงมักเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิภณระหว่างกัน (Interaction) ของวาระข่าวสารต่างๆ ที่ถูกกำหนดมาจากภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย ภาคประชาชนผ่านทางสื่อต่างๆ หรือจากการกำหนดวาระของภาคสื่อมวลชนเอง โดยทำการสังเกตช่วงระยะเวลาของการกำหนดวาระข่าวสารที่เกิดขึ้น ว่าเกิดมาจากส่วนใดก่อน ก็จะถือว่าส่วนนั้นเป็นผู้ทำหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสารในประเด็นนั้น

โดยรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารหรือการทำหน้าที่นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ของผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชน
2. กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารจากทั้งสามส่วน คือ การกำหนดวาระจากภาคสื่อมวลชน (Media Agenda), การกำหนดวาระจากภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย (Policy Agenda) และการกำหนดวาระจากประชาชน (Public Agenda)

⁵⁴ Werner J. Severin and James W. Tankard, JR., Communication Theories (Origins, Methods, and Uses in the Mass Media) (United States: Addison Wesley Longman Inc., 2001), p. 239.

กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารหรือการทำหน้าที่นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ของผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชน ได้แก่

ดี เอ็ม ไวท์ (D.M. White)⁵⁵ ทำการวิจัยเรื่อง "The Gatekeeper : A Case in the Selection of News" พบว่า คนเรามักจะรับรู้ความถูกต้องของสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะที่ตรงกับความเชื่อของเรา ฉะนั้นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นผู้กลั่นกรองสาร อาจจะเลือกเสนอข่าวสารเฉพาะสิ่งที่เขาเชื่อว่าจะเป็นจริง

จอร์จ เกิบนอร์ (G. Gerbner)⁵⁶ ศึกษาเรื่อง "Ideological Perspectives and Political Tendencies in News Reporting" พบว่า ผู้รายงานข่าวที่มีความแตกต่างกันในทางอุดมคติทางการเมือง จะเขียนข่าวที่มีข้อมูลเดียวกัน ได้ออกมาแตกต่างกัน

แมกซ์เวล อี แม็คคอมพ์ และ โด널ด์ เอล ชอว์ (Maxwell E. McCombs and Donald L. Shaw) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง The Agenda Setting Function of Mass Media (1972) ว่า ในการคัดเลือก หรือเสนอข่าวสารนั้น บรรณาธิการ เจ้าหน้าที่ห้องข่าว และผู้ประกาศข่าวมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความเป็นจริงทางการเมือง ผู้อ่าน ไม่เพียงแต่จะเรียนรู้จากประเด็นข่าวที่เลือกสรรให้ แต่ยังได้รับรู้ถึงความสำคัญของประเด็นข่าวจากความถี่ และการวางตำแหน่งในการนำเสนอ⁵⁷

⁵⁵ D.M. White, "The Gatekeeper: A Case in the Selection of News,"

Journalism Quarterly 27 (Fall 1950):383-390.

⁵⁶ G. Gerbner., "Ideological Perspectives and Political Tendencies in News Reporting," *Journalism Quarterly* 41 (Autumn 1964):495-508.

⁵⁷ แมกซ์เวล อี แม็คคอมพ์ และ โด널ด์ เอล ชอว์, อ้างถึงใน ปาจริย์ ธนะสมบุญนิกิจ, "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535," น. 13.

ธงชัย มหาไตรภพ⁵⁸ ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวัน” พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกข่าวมีความแตกต่างกัน จำแนกได้คือ

- คุณค่าของข่าว (News Values) ได้แก่ การพิจารณาคัดเลือกข่าวตามคุณสมบัติของข่าว เช่น ความเด่น ความใกล้ชิด ผลกระทบต่อเนื่อง ฯลฯ
- ความสนใจส่วนตัว (Personal Interests) ของผู้เฝ้าประตูข่าว ได้แก่ เหตุการณ์ที่ผู้คัดเลือกข่าวแต่ละคนมีความสนใจพิเศษเฉพาะตัว เช่น เรื่องเกี่ยวกับศาสนา ความรุนแรง ข่าวการเมือง หรือเรื่องเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ตนสนใจหรือเป็นสมาชิกอยู่
- นโยบายของหนังสือพิมพ์ หรือนโยบายของเจ้าของหนังสือพิมพ์ (Publisher Policy)
- ความสนใจของเจ้าของหนังสือพิมพ์ (Publisher Interest)
- ความกดดันในการทำงาน (Newsroom Pressure)
- ความสนใจของมวลชนผู้อ่าน (Public Interest)
- การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันที่เสนอข่าวประเภทเดียวกันกับฉบับอื่น หรือการแข่งขันกันเสนอข่าวระหว่างหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสนอข่าวบางข่าวเพียงฉบับเดียว (Exclusive News) หรือการเสนอข่าวเดียวกัน แต่เสนอได้เร็วกว่า และเสนอเนื้อหาได้ลึกซึ้งและมีรายละเอียดมากกว่าเป็นต้น

ศราวุฒิ ห่วงสมุทร⁵⁹ วิจัยเรื่อง “อำนาจของนักการเมืองต่อการเสนอข่าวขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.)” พบว่า นักการเมืองชอบใช้อำนาจในการควบคุมการบริหารและการดำเนินงานของ อ.ส.ม.ท. โดยเฉพาะในด้านการเสนอข่าวซึ่งลักษณะหรือวิธีการใช้อำนาจนั้น มีทั้งการใช้อำนาจสั่งการตามระบบและนอกระบบ ก่อให้เกิดผลกระทบและความขัดแย้งในกลุ่มต่างๆหลายระดับ

⁵⁸ ธงชัย มหาไตรภพ, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวัน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. 102-103.

⁵⁹ ศราวุฒิ ห่วงสมุทร, 2535 อ้างถึงใน สุกานดา วรพันธุ์พงศ์, “หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533,” น. 28.

สุกานดา วรพันธุ์พงศ์⁶⁰ วิจัยเรื่อง “หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533” ได้ทำการศึกษา กลุ่มหนังสือพิมพ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ หนังสือพิมพ์กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองอย่างเด่นชัด และหนังสือพิมพ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองอย่างเด่นชัด พบว่า หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต่างเสนอเนื้อหาสนับสนุนและโจมตีผู้สมัครคนใดคนหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด

ธีระ ธัญไพบุลย์⁶¹ ทำการวิจัยเชิงวิเคราะห์ที่เนื้อหาประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เรื่อง “การวิเคราะห์กระบวนการประตู่ข่าวสารการตั้งการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเลือกสรรกลั่นกรอง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการตั้ง ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการตั้งการเมืองเพื่อนำเสนอในหนังสือพิมพ์แต่ละวัน พบว่า ปัจจัยที่มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการตั้งการเมืองของผู้เขียนการตั้งแต่ละคนที่เหมือนกัน ได้แก่ ความถนัดหรือความชอบของแต่ละคน ลักษณะเฉพาะตัวของหนังสือพิมพ์ที่ตนสังกัดอยู่ กลุ่มผู้อ่านของหนังสือพิมพ์ ประสบการณ์ในการทำงาน ภาพลักษณ์ในขณะนั้นของรัฐบาล ส่วนที่แตกต่างกัน ได้แก่ นโยบายของหนังสือพิมพ์ แนวคิดของผู้เขียนการตั้งเอง การถูกตรวจสอบภาพการตั้งจากหัวหน้ากองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์

กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารจากทั้งสามส่วน คือ การกำหนดวาระจากภาคสื่อมวลชน (Media Agenda), การกำหนดวาระจากภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย (Policy Agenda) และการกำหนดวาระจากประชาชน (Public Agenda) ได้แก่

บุญเลิศ ศุภดิolk⁶² ศึกษาเรื่อง “สื่อมวลชนและหน้าที่การกำหนดวาระทางการเมืองในสังคมไทย” โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับ คือ ไทยรัฐและสยามรัฐ ว่ามีการเสนอข่าวสารการเมืองมากน้อยเพียงไร ควบคู่ไปกับการสำรวจความตระหนักในความสำคัญถึงปัญหาของประชาชน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง พบว่า สื่อมวลชนสามารถ

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, น. บทคัดย่อ.

⁶¹ ธีระ ธัญไพบุลย์, “การวิเคราะห์กระบวนการประตู่ข่าวสารการตั้งการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย,” น. บทคัดย่อ.

⁶² บุญเลิศ ศุภดิolk, “สื่อมวลชนและการพัฒนาการเมืองไทย,” สื่อมวลชนปริทัศน์ 2 (7-2530):5.

ทำให้คนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา โดยหัวข้อข่าวที่สื่อมวลชนเสนอมีความสัมพันธ์เชิง สอดคล้องกันกับหัวข้อ หรือประเด็นปัญหาที่ประชาชนกล่าวถึง

วิไล ฉัตรกุล ณ อยุธยา⁶³ วิจัยเรื่อง “หนังสือพิมพ์ไทยกับหน้าที่ในการกำหนดวาระ ข่าวสาร” โดยวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน และสยามรัฐ และสำรวจความคิดเห็นจากผู้อ่านในเขตปทุมวันจำนวน 200 คน พบว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับ ให้ความสำคัญกับหัวข้อข่าวในช่วงเวลาการวิจัยที่สอดคล้องกัน แต่อันดับความสำคัญของ หนังสือพิมพ์กับประชาชนไม่มีความสอดคล้องกัน

ดนยา ธัชชนก⁶⁴ ทำการวิจัยเรื่อง “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันจังหวัดเชียงใหม่กับการ กำหนดวาระข่าวสารการพัฒนาแก่ชุมชน” โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นใน จังหวัดเชียงใหม่ 4 ฉบับ คือ ไทยนิวส์ เชียงใหม่นิวส์ กรุงเทพธุรกิจภาคเหนือ และผู้จัดการรายวัน ภาคเหนือ พร้อมทั้งสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 คน รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่พัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 32 คนพบว่า วาระข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันจังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้อง กันกับวาระข่าวสารการพัฒนาของประชาชน และสอดคล้องกันกับวาระข่าวสารของเจ้าหน้าที่ พัฒนา โดยมีหัวข้อที่ถูกจัดอันดับความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งเหมือนกันคือปัญหาขยะ และยังพบข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า วาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีเจ้าของเป็นคนท้องถิ่น อย่างไทยนิวส์ และเชียงใหม่นิวส์ มีความสอดคล้องกันกับวาระข่าวสารของประชาชนมากกว่า วาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่อยู่ในเครือหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง คือ กรุงเทพธุรกิจ ภาคเหนือ และผู้จัดการรายวันภาคเหนือ

⁶³ วิไล ฉัตรกุล ณ อยุธยา, “หนังสือพิมพ์ไทยกับหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), น. บทคัดย่อ.

⁶⁴ ดนยา ธัชชนก, “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันจังหวัดเชียงใหม่กับการกำหนดวาระ ข่าวสารการพัฒนาแก่ชุมชน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2538), น. บทคัดย่อ.

ปาจรีย์ ณะสมบุญกิจ⁶⁵ ทำการวิจัยเรื่อง “หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535” เพื่อศึกษาถึงการให้น้ำหนักและความสำคัญ การแสดงทัศนคติหรือท่าที และการให้เหตุผล ในการนำเสนอข่าวหน้าหนึ่ง บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ประจำของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เพื่อตรวจสอบจุดยืนของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง กรณีวิกฤตการณ์พฤษภาคม 2535 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และทฤษฎีการกำหนดวาระสาร ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ แสดงท่าทีไม่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล เช่น การเขียนพาดหัวข่าวแบบสร้างความเป็นกลาง และพาดหัวข่าวตามกระแสความเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึงการแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วงด้วยการแสดงเหตุผลด้านกฎหมาย การเมือง และเศรษฐกิจ ในคอลัมน์ประจำ และบทบรรณาธิการ

การดา ร่วมพุ่ม⁶⁶ ทำการศึกษาเรื่อง “ความสอดคล้องของการกำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองระหว่างหนังสือพิมพ์ ผู้นำทางความคิด และประชาชน” ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ รวมทั้งต้องการศึกษาว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารให้กับผู้นำทางความคิด และผู้นำทางความคิดกำหนดวาระข่าวสารให้กับประชาชนตามแนวคิดการสื่อสารแบบสองขั้นตอนหรือไม่ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ และการวิจัยเชิงสำรวจ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มผู้นำทางความคิด และกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยผลปรากฏว่า วาระข่าวสารทางการเมืองของหนังสือพิมพ์กับประชาชน สอดคล้องกัน และวาระข่าวสารทางการเมืองของประชาชนสอดคล้องกับวาระข่าวสารของผู้นำทางความคิด แต่วาระข่าวสารทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไม่มีความสอดคล้องกับวาระข่าวสารของผู้นำทางความคิด รวมทั้งพบว่าหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองให้ผู้นำความคิด แล้วถ่ายทอดไปยังประชาชน ตามแนวคิดการสื่อสารแบบสองขั้นตอน

จรรยา เจริญอุภิวันธ์, จิรนนท์ หาญอัมรวงวิทย์, ธิติพร ดนตรีพงษ์ และรุจน์ โกมลบุตร ได้ทำการรวบรวมและเปรียบเทียบพื้นที่ในการนำเสนอข่าว และระยะเวลาในการนำเสนอ โดยแบ่งออกเป็น “ข่าวเชิงลบ” คือ ข่าวที่อาจส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือเมื่ออ่านแล้วให้ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อภาครัฐ และ “ข่าวสร้าง” คือ ข่าวที่ส่งผลไปในเชิงบวก และให้ภาพลักษณ์ที่ดีต่อ

⁶⁵ ปาจรีย์ ณะสมบุญกิจ, “หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535,” น. บทคัดย่อ.

⁶⁶ การดา ร่วมพุ่ม, “ความสอดคล้องของการกำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองระหว่างหนังสือพิมพ์ ผู้นำทางความคิด และประชาชน,” น. บทคัดย่อ.

รัฐบาลโดยเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน โดยใช้การจับคู่ข่าว ได้แก่ ข่าวเชิงลบ 13 กรณี และข่าวสร้าง 25 วาระ ตัวอย่างเช่น ข่าวเชิงลบกรณีพาทองแท่นำโน้ตคำตอบเข้าห้องสอบ กับข่าวสร้างกรณีพาทองแท่นำโน้ตคำตอบเข้าห้องสอบ หรือ ข่าวเชิงลบกรณีสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับข่าวสร้างกรณีนายกฯมอบตัวเครื่องบินให้เยาวชนจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมาเที่ยวกรุงเทพฯ เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ กรณีเกิดกระแสการปรับ ครม.(ทักษิณ 8) และกรณีนายกฯ เดินทางไปตรวจราชการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้หลังเหตุการณ์สังหารผู้ก่อความไม่สงบที่มีสยิดกรือเซะ เป็นต้น⁶⁷

มีงานวิจัยเอกสารเป็นจำนวนมาก เกี่ยวกับการกำหนดประเด็นข่าวสารในสื่อมวลชน รูปแบบดั้งเดิมแต่ก็มีคำถามว่า ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสื่ออินเทอร์เน็ต หรือรูปแบบทางการสื่อสารแบบ Cyber Communication ได้หรือไม่ เนื่องจากผู้รับสารของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์นั้น มีลักษณะของการแยกออกเป็นส่วนๆ มากจนไม่น่าที่จะเกิดการกำหนดวาระข่าวสารขึ้นได้ แต่ก็มีความเป็นไปได้ว่าในบางเว็บไซต์นั้น ก็มีความน่าสนใจมากเพียงพอที่จะทำให้ผลลัพธ์ของการกำหนดวาระข่าวสารเกิดขึ้นได้ และอันที่จริงแล้วการกำหนดวาระข่าวสาร หรือ Agenda - Setting นั้นสามารถเกิดขึ้นได้เพียงแค่ปัจเจกบุคคลคนหนึ่งนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

มวย โฮ ยูน (Myung-ho Yoon)⁶⁸ นักศึกษาระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัย Texas ทำการทดสอบทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร ใน World Wide Web (WWW.) โดยที่ต้องการศึกษาว่าการเปิดรับเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ประเทศเกาหลีของนักศึกษาเกาหลีที่มหาวิทยาลัย Texas จะมีอิทธิพลต่อความคิดของนักศึกษาในประเด็นทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีหรือไม่ และประเด็นใดที่คิดว่าสำคัญ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการสอบถามทางโทรศัพท์กับนักศึกษาเกาหลีกลุ่มตัวอย่างว่า โดยส่วนตัวแล้วพวกเขาคิดว่าประเด็นที่สำคัญ เกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจของเกาหลีในขณะนี้คืออะไร (Public Agenda) และใช้วิธีการทำการวิเคราะห์เนื้อหา

⁶⁷ จรรยา เจริญอภิวัฒน์, จิรพันธ์ หาญอรรถวิทย์, ธิตีพร ดนตรีพงษ์, รุจน์ โกมลบุตร "การกำหนดวาระข่าวสารของรัฐบาล: ไม่สร้างข่าวก็แทรกแซงข่าว," ปิดหู ปิดตา ปิดปาก สิทธิเสรีภาพในมือธุรกิจการเมืองสื่อ (กรุงเทพมหานคร: โครงการ UNESCO Chair in Freedom of Expression คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2548), น. 159.

⁶⁸ Werner J. Severin and James W. Tankard, JR., op. cit., footnote 54, p. 373.

(Content Analysis) กับเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์เกาหลีระดับแนวหน้าจำนวน 3 เว็บไซต์ในหน้าเศรษฐกิจและธุรกิจ (Media Agenda) จากนั้นก็จะนำประเด็นที่ได้มาเปรียบเทียบกับ ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นใดที่ได้รับการจัดให้เป็นประเด็นที่สำคัญมากที่สุดใน Agenda หนึ่ง ก็จะเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในอีก Agenda หนึ่งด้วย

นอกจากนั้นแล้วสมมุติฐานข้อหนึ่งของทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารที่ว่าบุคคลที่เปิดรับสื่อมากกว่า ก็จะสะท้อนประเด็นของสื่อนั้นมากกว่าบุคคลที่เปิดรับสื่อน้อยกว่า ผลการวิจัยของ ยูน (Yoon) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงบวก ระหว่างการเปิดรับสื่อกับความเหมือนกันในการจัดลำดับข่าวสารของสื่อ นั่นคือนักศึกษาที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ในเว็บไซด์สูง ก็จะมีคล้อยคลึงกันสูง ระหว่างประเด็นข่าวของตนเอง กับการจัดประเด็นข่าวของหนังสือพิมพ์ในเว็บไซด์⁶⁹

สำหรับทิศทางใหม่ของการวิจัยทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารก็คือ การพยายามค้นหาลักษณะพิเศษของ เนื้อหาในสื่อที่มีการชี้แนะว่าประเด็นใดที่มีความสำคัญมาก ซึ่งในเว็บไซด์แล้วดัชนีที่ชี้ให้เห็นว่าประเด็นนั้นมีความสำคัญมาก คือ การพิจารณาจาก Hyperlinks⁷⁰

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีงานวิจัยของ หว่อง (Wang)⁷¹ ที่ได้ทำการวิจัยแบบทดสอบเพื่อค้นหาผลที่เกิดขึ้นจากการสังเกต Hyperlinks ต่อประเด็นข่าวที่น่าเสนอ เพื่อเก็บข้อมูลว่า Hyperlinks ในหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นจะช่วยเพิ่มความเด่นหรือสำคัญให้กับประเด็นด้านลัทธิเหยียดผิว (Racism) หรือไม่ โดย หว่อง (Wang) ได้สร้างรูปแบบของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ขึ้นมา 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1. แบบไม่มีประเด็นใดๆที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเหยียดผิวในหน้าแรก
2. แบบที่เรียบง่าย ไม่มีการ link ไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ the Jasper murder ซึ่งเป็นเรื่องคนผิวดำที่ถูกฆาตกรรมโดยคนผิวขาวจำนวน 3 คน ด้วยการทุบตีและล่ามไว้ด้วยโซ่จากนั้นถูกเข้ากับรถกระบะแล้วลากไปจนตาย ที่เมือง Jasper รัฐ Texas
3. แบบที่มีหนึ่ง link ไปยังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ the Jasper murder

⁶⁹ Ibid., pp. 373-374.

⁷⁰ Ibid., p. 374.

⁷¹ Ibid., p. 374.

4. แบบที่มีหลาย link ไปยังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ the Jasper murder หลังจากการเปิดรับในเว็บไซต์ กลุ่มตัวอย่างจะต้องจัดลำดับความสำคัญของประเด็นทั้งหมดจำนวน 8 ประเด็น ซึ่งรวมถึงเรื่องของลัทธิเหยียดผิวด้วย

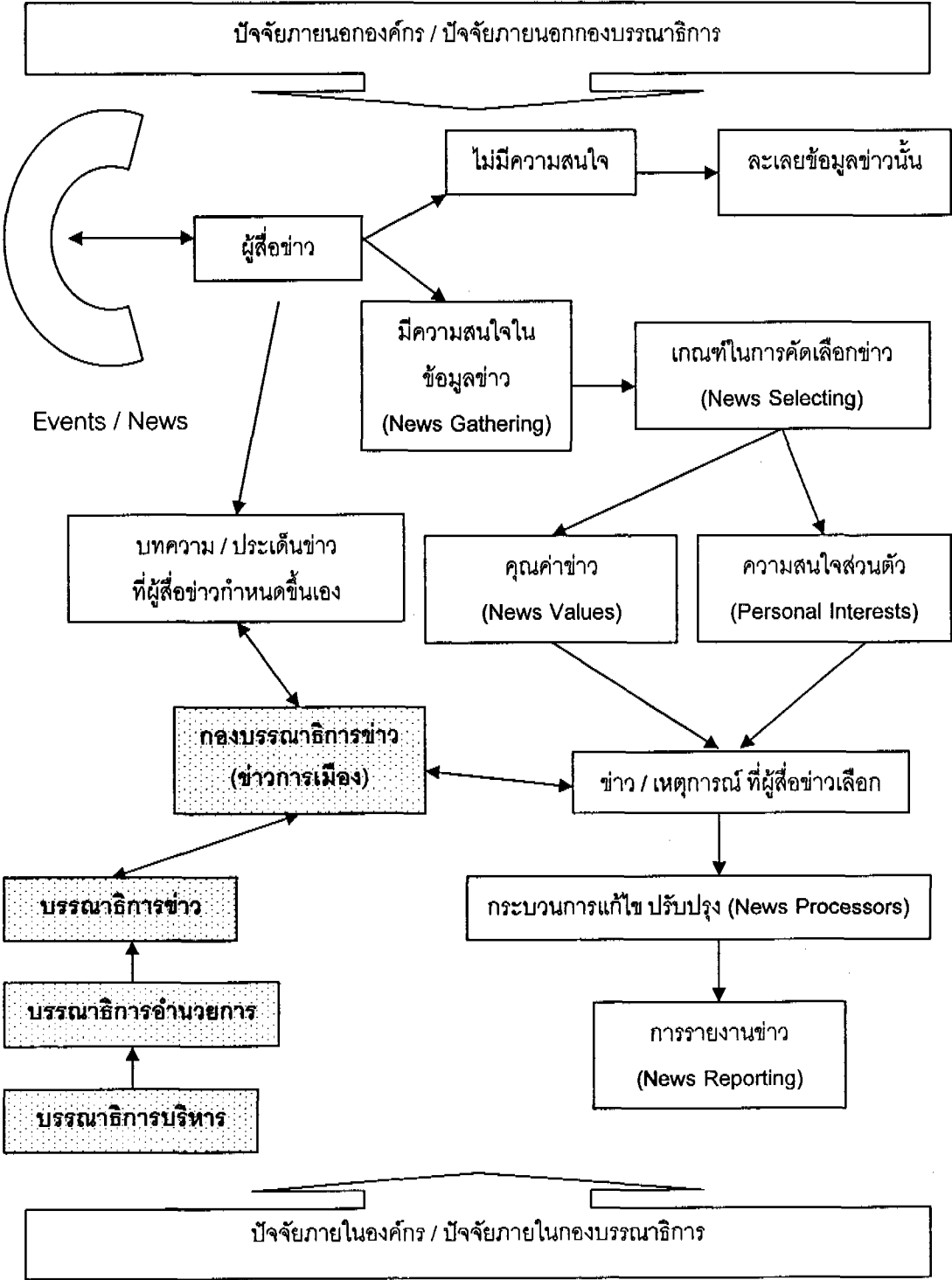
ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์เหล่านั้น ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องลัทธิเหยียดผิวในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของหนังสือพิมพ์ที่ตนเองเปิดรับอยู่ กลุ่มที่เปิดรับเว็บไซต์ที่ไม่มีเรื่องของลัทธิเหยียดผิว ก็จะทำให้ความสำคัญต่อประเด็นของลัทธิเหยียดผิวน้อย ส่วนอีก 2 กลุ่ม ซึ่งเปิดรับจากเว็บไซต์ที่มี link ก็จะทำให้ความสำคัญกับประเด็นของลัทธิเหยียดผิวมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้ Hyperlink นั้นถูกอ่านความหมายโดยผู้ใช่ว่า Hyperlink เป็นดัชนีชี้วัดที่แสดงว่าเรื่องนั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากกว่าเรื่องที่ไม่มี Hyperlink

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ผลการวิจัย

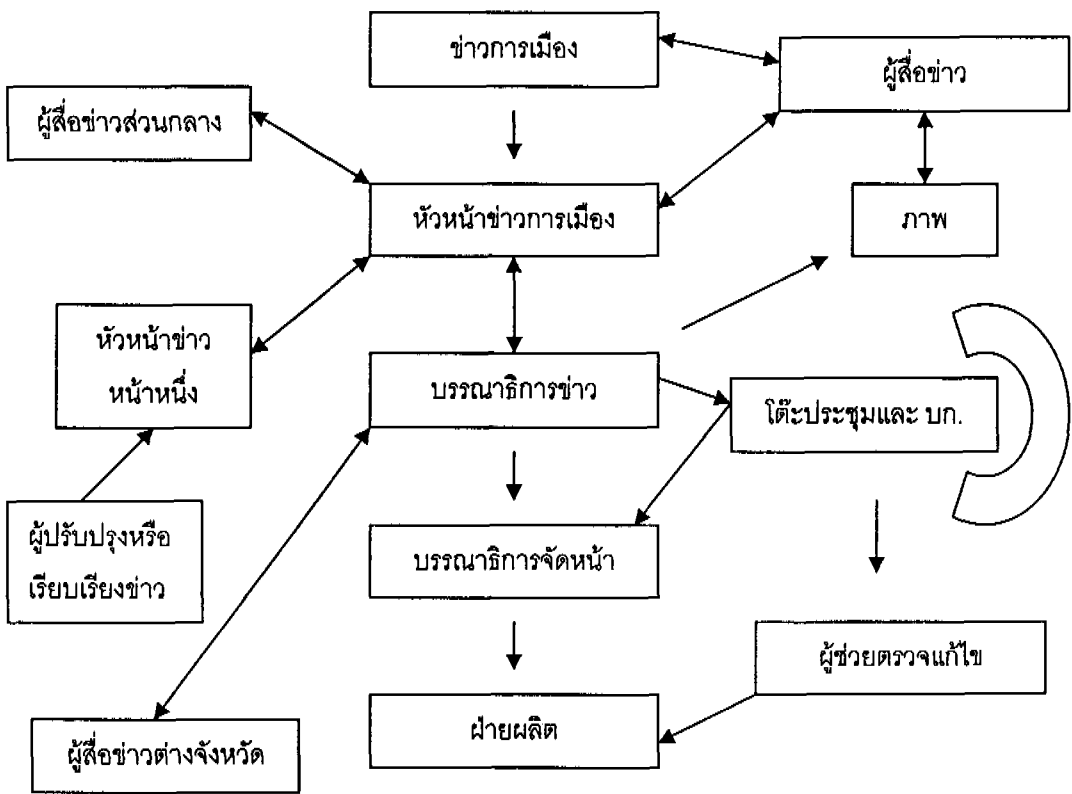
(Conceptual Framework)

จากข้อมูลทางแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยสามารถที่จะประมวลแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ของสื่อมวลชน เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ในการวิเคราะห์ถึงการทำหน้าที่กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารของทั้งผู้สื่อข่าวและกองบรรณาธิการเอง โดยพิจารณาตามขั้นตอนหรือเส้นทางเดินของข่าว ดังนี้

ภาพที่ 2.10
แสดงเส้นทางเดินของข่าวและบทบาทหน้าที่นายประตู่ข่าวสารของสื่อมวลชน

ภาพที่ 2.10.1
แสดงเส้นทางเดินของข่าวและบทบาทหน้าที่นายประจักษ์ข่าวสาร
ภายในกองบรรณาธิการ
(ประกอบภาพที่ 2.10)

ตามภาพที่ 2.10 สามารถที่จะแบ่งออกเป็นสามช่วง ตามขั้นตอนการเดินทาง และกระบวนการในการสื่อข่าวดังนี้

1. ช่วงการหาข่าว (News Gathering)
2. ช่วงการคัดเลือกข่าว (News Selecting)
3. ช่วงการรายงานข่าว (News Reporting)

โดยเริ่มจากการที่มีเหตุการณ์ หรือข้อมูลข่าวสารต่างๆผ่านเข้ามา ทั้งข้อมูลข่าวที่เข้ามาหาผู้สื่อข่าวตามช่องทางการสื่อสารต่างๆ และข้อมูลข่าวที่ผู้สื่อข่าวเป็นผู้ออกไปไล่หาแสวงหาด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นช่วงแรกในกระบวนการสื่อข่าว ซึ่งผู้สื่อข่าวจะทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งในที่นี้อาจหมายถึงการแสวงหาข้อมูลข่าวจากสื่อบุคคล เช่น การ

สัมภาษณ์กับแหล่งข่าว หรือการแสวงหาข้อมูลข่าวจากสื่อใหม่ อย่างสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ถือเป็นกระบวนการในช่วงการหาข่าว (News Gathering)

เมื่อผู้สื่อข่าว ซึ่งถือเป็นด่านแรกในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ผ่านเข้ามา ได้ตัดสินใจที่จะเลือกให้ความสนใจกับเหตุการณ์ หรือประเด็นข้อมูลข่าวสารประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วนั้น ข้อมูลข่าวสารที่ผู้สื่อข่าวให้ความสนใจเหล่านั้น ก็จะถูกนำมาสู่กระบวนการพิจารณาโดยผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่ผู้สื่อข่าวได้กำหนดไว้เองตามการใช้วิจารณญาณส่วนตัวก่อนในเบื้องต้น จากนั้นข่าวหรือเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวเลือกจะถูกนำเข้าที่ประชุมในกองบรรณาธิการข่าว หรือโต๊ะข่าวประเภทนั้นๆ เช่น โต๊ะข่าวการเมือง เป็นต้น (ตามภาพที่ 2.10.1) รวมทั้งประเด็นข่าวที่ผู้สื่อข่าวรายงาน, เขียน หรือตั้งข้อสังเกตต่อประเด็นต่างๆขึ้นเอง ในลักษณะของบทความ หรือสัปดาห์ต่างๆ ล้วนแต่จะต้องถูกนำเข้าพิจารณาในที่ประชุมกองบรรณาธิการก่อนทั้งสิ้น ถือเป็นกระบวนการในช่วงของการคัดเลือกข่าว (News Selecting) ก่อนที่จะสรุปเนื้อหาข่าวเพื่อตีพิมพ์ อันจะเป็นช่วงของการเสนอข่าว (News Reporting) ต่อไป

ในส่วนของภาพที่ 2.10.1 ซึ่งแสดงถึงเส้นทางเดินของข่าวในกองบรรณาธิการ โดยพิจารณาตามลักษณะการดำเนินงานขององค์กรหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ หากนำไปประยุกต์ใช้กับองค์กรหนังสือพิมพ์ขนาดเล็กอาจตัดทอนตำแหน่งบางส่วนออก ให้เหลือเพียงตำแหน่งที่จำเป็นเท่านั้น เช่น บรรณาธิการข่าว หัวหน้าข่าว ผู้เขียนข่าว ผู้เรียบเรียงข่าว ช่างภาพ ผู้ตรวจต้นฉบับ และผู้สื่อข่าว เป็นต้น

จากภาพที่ 2.10 และ 2.10.1 จะสังเกตได้ว่า ผู้สื่อข่าว (Reporters) เป็นบุคคลแรกที่ทำหน้าที่รวบรวมรายงานข้อเท็จจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้กับกองบรรณาธิการข่าวแต่ละประเภท โดยที่บรรณาธิการข่าวอาจจะมีคำสั่งให้ปรับปรุงแก้ไข หรือเรียบเรียงข้อมูลข่าวที่ผู้สื่อข่าวรายงานมา รวมทั้งกองบรรณาธิการเองอาจจะเป็นผู้ตรวจวิธีการเขียนของผู้สื่อข่าว และมีการประชุมโต๊ะข่าวเพื่อให้การบรรณาธิการข่าวเป็นเหมือนการทำหน้าที่นายด่าน หรือนายประตูข่าวสารเพื่อกลั่นกรองและเรียบเรียงข้อมูลข่าวก่อนการตีพิมพ์

บรรณาธิการข่าวแต่ละคนจะทำการคัดเลือกข่าวที่ถูกส่งเข้ามา ตามหลักการประเมินคุณค่าข่าว โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบของข่าว นโยบายการเสนอข่าวและปัจจัยอื่นๆ (ทั้งในส่วนของปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในองค์กรหรือกองบรรณาธิการเอง) เมื่อได้ข่าวที่มีคุณค่าน่าสนใจมาแล้ว จะส่งให้หัวหน้ากองบรรณาธิการหรือบรรณาธิการบริหาร เพื่อพิจารณาดัดสินใจคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งโดยให้เหมาะสมกับเนื้อที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ รวมทั้งให้เหมาะสมกับปัจจัยด้านนโยบายและปัจจัยอื่นๆ ในส่วนนี้บรรณาธิการข่าวจะทำการคัดเลือกข่าว และอาจร่วมกับ

บรรณาธิการฝ่ายจัดหน้าในการกำหนดพาดหัวข่าว ตรวจสอบความถูกต้อง กำหนดความยาว การจัดหน้า (Lay-out) ในชั้นหนึ่งก่อน แล้วส่งต่อไปที่โต๊ะข่าว (Copy Desk) เพื่อประสมร่วมกับหัวหน้าข่าวฝ่ายต่างๆ (Rim-men) โดยมีบรรณาธิการข่าวซึ่งอาจเป็นตำแหน่งหัวหน้าโต๊ะ (Slot man) ด้วย ทำการบรรณาธิกร ตรวจสอบ ปรับปรุงการใช้ภาษา การพาดหัวข่าว ให้ดูเรียบร้อยและน่าอ่านตามหลักของการจัดหน้าที่ดี แล้วจึงส่งให้ฝ่ายผลิตจัดการพิมพ์ตามที่กำหนดไว้ จากนั้นฝ่ายจัดการก็จะรับช่วงดำเนินการวางตลาดต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่า ตามแนวทางการทำงานของกองบรรณาธิการโดยเส้นทางเดินของข่าวนั้น บุคลากรแต่ละคนของหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนนายด่าน (Gatekeeper) ทำหน้าที่กั้นกรองสิ่งที่ผู้อ่านควรจะได้รับ บุคคลเหล่านี้จึงต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อวิชาชีพของตนอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้อ่านและสังคมได้รับสิ่งที่ดีและถูกต้องมากที่สุด⁷²

ทั้งนี้การทำหน้าที่นายประตูข่าวสารของผู้สื่อข่าว และกองบรรณาธิการนอกจากจะต้องคำนึงถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน และเรื่องของจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพแล้วนั้น ยังจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่อาจมีอิทธิพล หรืออาจส่งผลกระทบต่อนโยบายในการดำเนินงานของกองบรรณาธิการ คือ

1. ปัจจัยภายนอกองค์กร / ปัจจัยภายนอกกองบรรณาธิการ (ตามภาพที่ 2.6)

ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้โฆษณา ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยด้านการทำโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านการเมืองและรัฐบาล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของผู้อ่านโดยรวม เป็นต้น

ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นปัจจัยที่องค์กรหนังสือพิมพ์ ไม่สามารถที่จะควบคุมทิศทาง หรือความเป็นไป เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชนรวมทั้งองค์กรธุรกิจด้านสื่อสารมวลชนได้อย่างสมบูรณ์ หากแต่จะต้องอาศัยการปรับตัว หรือการปรับนโยบายการเสนอข้อมูลข่าวให้เข้ากับปัจจัยภายนอกต่างๆ เพื่อให้เกิดผลเสีย หรือกระทบต่อการดำเนินงาน รวมถึงสถานภาพความมั่นคงขององค์กรให้ได้เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยภายในองค์กร / ปัจจัยภายในกองบรรณาธิการ (ตามภาพที่ 2.6.2)

ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับนโยบายในการดำเนินงานขององค์กรหนังสือพิมพ์เอง ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะหรือประเภทของข้อมูลข่าวนั้นๆ ปัจจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ เช่น หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality Newspapers) มักจะเน้นการนำเสนอข้อมูล

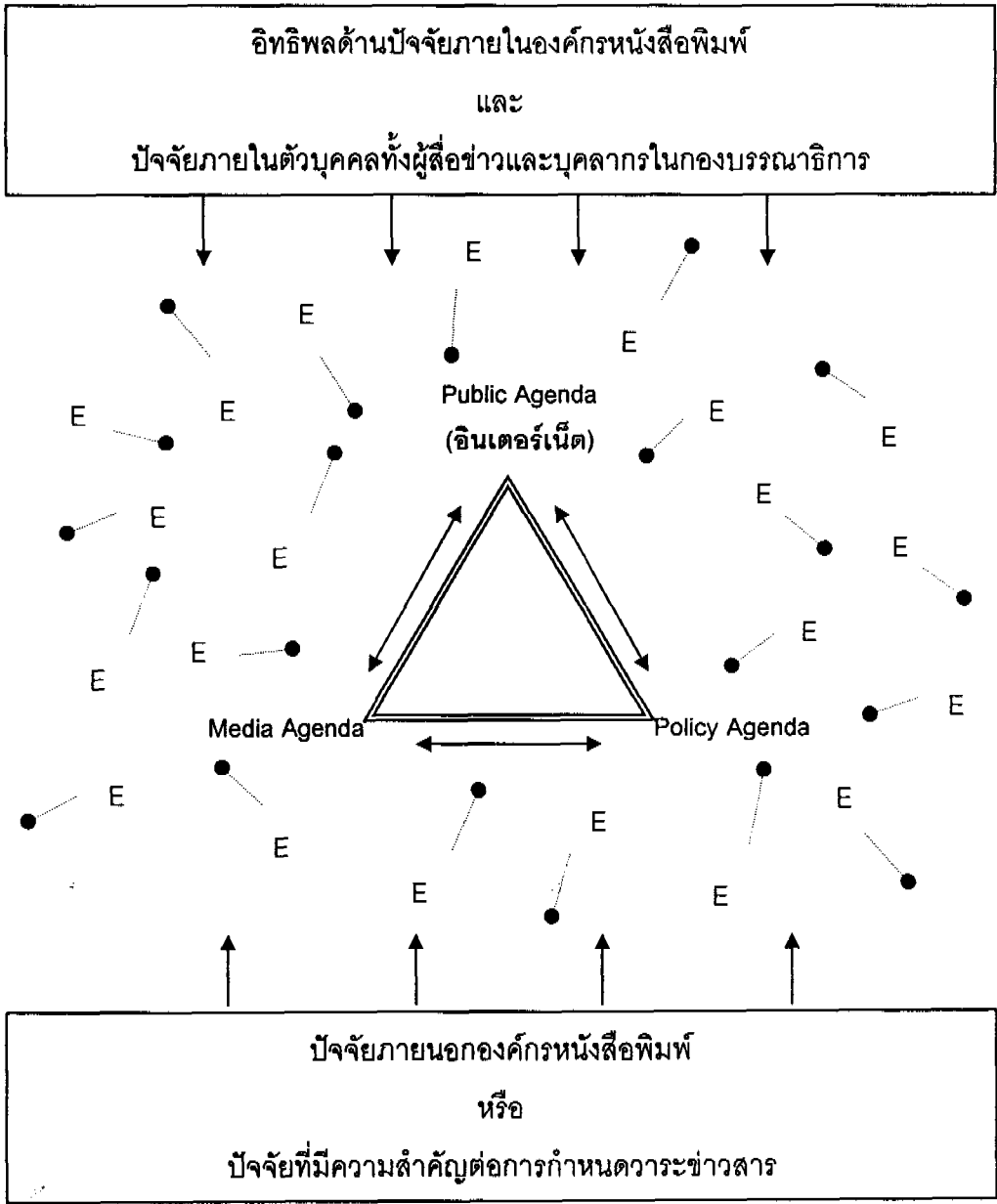
⁷² มาลี บุญศิริพันธ์, หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 2

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2531), น. 16.

ข่าวที่เป็นข่าวหนัก (Hard News) เช่น ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง และข่าวสังคมในรูปแบบของ ข่าวเชิงวิเคราะห์และข่าวเชิงลึก เป็นต้น รวมถึงปัจจัยเกี่ยวกับการใช้วิจารณญาณส่วนตัวของผู้สื่อข่าวและที่ประชุมกองบรรณาธิการข่าวประเภทนั้นๆ ซึ่งมีผลต่อการทำหน้าที่นายประตู่ข่าวสารของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ก่อนการนำเสนอต่อสาธารณชน

รวมไปถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ในการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารจากทั้งสามส่วน คือ การกำหนดวาระจากภาคสื่อมวลชน (Media Agenda), การกำหนดวาระจากภาครัฐ หรือนโยบาย (Policy Agenda) และการกำหนดวาระจากประชาชน (Public Agenda) เมื่อมีอิทธิพลของสื่อใหม่ อย่างสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยสามารถที่จะทำความเข้าใจการกำหนดวาระทั้งสามส่วนตามกรอบการอ้างอิง (Frame of Reference) ดังนี้

ภาพที่ 2.11
แสดงการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารจากทั้งสามส่วน

จากแบบจำลองข้างต้น สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

E คือ Events หรือ ข้อมูลข่าวสาร (ทางการเมือง) และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมายจากทั่วโลก ซึ่งสามารถที่จะเข้ามาสู่กระบวนการกำหนดวาระข่าวสารได้ทุกทิศทาง โดยที่บางเหตุการณ์อาจจะถูกนำมากำหนดเป็นวาระข่าวจากส่วนใดส่วนหนึ่ง (ภาคสื่อมวลชน ภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย และภาคประชาชน)

Media Agenda คือ การกำหนดวาระข่าวสารจากภาคสื่อมวลชน โดยที่สื่อมวลชนหรือหนังสือพิมพ์เป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารนั้นๆ ขึ้น ด้วยการนำเสนอในรูปของเนื้อหาข่าว (News) และเนื้อหาบทความ (Articles) ผ่านการตีพิมพ์ทางหน้าหนังสือพิมพ์

Policy Agenda คือ การกำหนดวาระข่าวสารจากภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย โดยที่รัฐเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารนั้นๆ ขึ้น ซึ่งในที่นี้คือการเสนอเนื้อหาข่าว (News) ผ่านการตีพิมพ์ทางหน้าหนังสือพิมพ์

Public Agenda คือ การกำหนดวาระข่าวสารจากภาคประชาชน ในที่นี้คือการกำหนดวาระข่าวสารผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์พันทิป ห้องราชดำเนิน) ที่อยู่ในรูปแบบของกระทู้ทั้งกระทู้แนะนำ กระทู้โหวต และกระทู้ทั่วไป ที่มีผู้โพล (Post) ข้อความมากที่สุด 3 อันดับแรกในวันนั้นๆ

อิทธิพลด้านปัจจัยภายในองค์กรหนังสือพิมพ์ และปัจจัยภายในตัวบุคคลทั้งผู้สื่อข่าวและบุคลากรในกองบรรณาธิการ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน ซึ่งในที่นี้ คือ สื่อหนังสือพิมพ์ โดยปัจจัยสอดแทรกเหล่านี้อาจเกิดจาก ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการ หรืออาจเกิดจากการสื่อสารระหว่างบุคคล ในกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ หรือปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดวาระข่าวสาร คือ ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารอีกปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นปัจจัยที่นอกเหนือปัจจัยภายใน และมักเป็นปัจจัยที่องค์กรสื่อมวลชนหรือหนังสือพิมพ์เองไม่สามารถที่จะควบคุมได้ โดยที่ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารเช่นกัน ได้แก่ สภาพการณ์ทางการเมือง สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สภาพการณ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลกของความเป็นจริงด้วย

โดยที่แบบจำลองข้างต้นนี้ สามารถอธิบายได้ถึงกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารในรูปแบบใหม่ เมื่อมีสื่อใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นช่องทางให้กับประชาชน เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งอิทธิพลของการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารนั้นจะไม่ผูกขาดอยู่กับสื่อมวลชน หรือองค์กรธุรกิจหนังสือพิมพ์อีกต่อไป หากแต่อิทธิพล และหน้าที่ในการกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารจะเกิดขึ้น และเป็นไปในลักษณะหมุนเวียนของ 3 ภาคส่วน คือ

1. การกำหนดวาระจากภาคสื่อมวลชน (Media Agenda)
2. การกำหนดวาระจากภาครัฐ หรือผู้กำหนดนโยบาย (Policy Agenda)
3. การกำหนดวาระจากภาคประชาชน (Public Agenda)

ซึ่งทั้งภาคสื่อมวลชน ภาครัฐหรือผู้กำหนดนโยบาย และภาคประชาชน จะสามารถหมุนเวียนกันขึ้นสู่จุดบนสุดของแบบจำลองรูปสามเหลี่ยม และอาจมีอิทธิพล หรือมีผลกระทบต่อการกำหนดวาระของทั้งสองส่วนที่เหลือ โดยสามารถที่จะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ในเรื่องของความก่อนหลังของเวลาที่วาระข่าวสารนั้นๆเกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่วาระข่าวสารใดที่เกิดขึ้นก่อน มักจะก่อให้เกิดอิทธิพลหรือเป็นแรงผลักดันให้เกิดการกำหนดวาระข่าวสารในเรื่องเดียวกันกับส่วนอื่นๆ ตามมา

ฉะนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จะนำแนวคิดทั้งในส่วนของบทบาทหน้าที่นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) และแนวคิดการกำหนดวาระ (Agenda - Setting) ที่ใช้ในสื่อเดิม กับการกำหนดวาระจากสื่อใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ต มาพิจารณาถึงความสอดคล้องกันของการกำหนดวาระและอิทธิพลของสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีต่อกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารทางการเมืองของสื่อมวลชนต่อไป